

ՎԱՀԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ
ՆՎԱԳՆԵՐ

ՀԱՅՊԵՏԿՐԱՏ

891-99

9258

9-97

Գ-97 | Գրիգորյան, Կարեն.

Հայրենի հպագաներ.

五、

ՎԱՀԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

891.99

Գ. 97

ՄՅՈՒԳԱԾՆ Է 1961 թ.

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի
Ն Վ Ա Գ Ն Ե Ր

9258

127266

ԹՐԵՎԱՆ

ՀԱՅԳԵՏՀՐԱՏ

1047

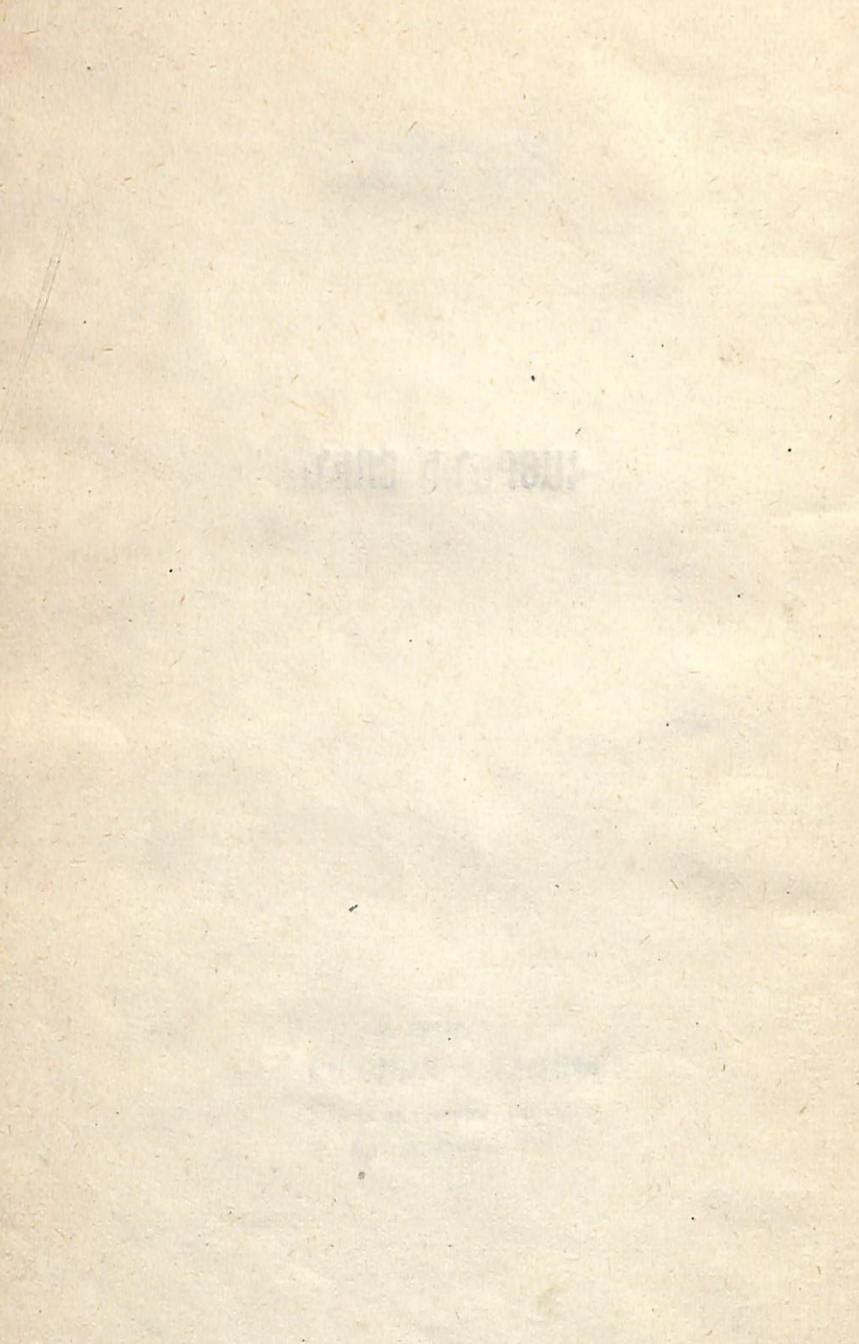
Շապիկը Եկարիչ՝
ՀՈՎՀ. ՇԱՎԱՐՇԻ

В. ГРИГОРЯН
РОДНЫЕ МОТИВЫ

(На армянском языке)

Армгиз, Ереван, 1947

ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

ՄԱՅՐ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ես այնպէս սիրով, ես այնպէս հոտակ,
Այնպէս կարոտով գգվում եմ ես քեզ:
Իմ կարոտ անուշ, մայր իմ Հայաստան,
Դու վեհ, դու ազնիվ, դու ամենատես:

Ուզում եմ սրտանց թրթռա քնարս,
Դո երջանկության, ըո վառքի մասին:
Դաս անցնես ուրախ, մայր իմ ալեվարս,—
Ուսերիդ առած աստղեր ու լուսին:

Իջնում ես ահա լեռան կատարից,
Հասակդ վսեմ և հայացքդ բոց,—
Ռտքիդ տակ առած դարեր կատաղի,
Բերում ես կյանքիդ գիրքը ալեկոծ:

Մեր լուրթ լեռները որպէս քեզ պսակ,
Թող յոթն անգամ յոթ կապեն ծիածան,
Եվ իբրև քեզ գովք, թող անկղասասա
Մերջութեամբ ձին նորից վրնջա:

Այս գիշեր ծռնկի կզան ըո առաջ,
Որդիները ըո, թոռներդ բազում,—
Կենացդ համար ծով արյուն հեղած՝
Դերմանացու դեմ անավոր մարտում:

Փռված է դեմդ ուղին փառավոր,
Դեպի բարձրունքը գալիք դարերի...
Վառվում է պայծառ աստղը լուսավոր
Լույս կատարներին հայոց լեռների:

Ես այնպէս սիրով, ես այնպէս հոտակ,
Այնպէս կարոտով գգվում եմ ես քեզ:
Իմ կարոտ անուշ, մայր իմ Հայաստան,
Դու վեհ, դու ազնիվ, դու հավերժատենջ:

ԳԱՐՈՒՆ Է ՀԻՄՆ.

Գարնն է հիմա մեր Հայաստանում,
Արևն է առել իմ հայրենի տան:
Քնից նոր ելած խաղճում է բազում,
Կարոտ աչքերով իմ լույս երեխան:

Նայում է նրան սլառաված մի կին,
Հայացքը տրտում ու աչքերը թանց,
Որքան է սիրում նա իր թոռնիկին,
Եվ հեռև, հեռև որդուն կարոտած:

Գարնն է հիմա մեր Հայաստանում,
Արևն է առել իմ հայրենի տան:
Թող ես չլինեմ, թող ընկնեմ մաքրում
Որ աղատ ապրեն իմ մայրն ու տղան:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Մըրկվում է ծոֆը ալեկոծ
եվ երկինքն է ահեղ գոռում.
Շուրջս կռիվ, արյուն ու բոց՝
Քեզ հիշեցի հայրենի տուն:

Քեզ է ուզում ոսոխը մեր՝
Քանդել, այրել և տալ քամուն,
Արնոտ ձեռքն է իր երկաթել,
Նա դեպի քեզ, հայրենի տուն:

Նա ուզում է՝ տատն իմ դառամ,
էլ նմանի լիքը մառան.
Մով բարեքը փեշը առած,
Զբաժանի առանտ, առանտ:

Նա ուզում է պալան-պալան
Ծուխդ չենի երկինքն ի վեր.
Շուրջը թոնրի էլ չխաղան,
Թոռնիկները քո գանգրահեր:

Նա ուզում է ծիծաղն ու երգ,
Մեր լեռներում փոխել լացի,
Գա վայելի բարեքդ ու բերք,
Մի բռնակալ՝ դերմանացի:

Բայց երբեք այդ չի լինելու,
Պիտի մնաս շեն ու կանգուն,—
Դարե՛ր-դարե՛ր ես ապրելու,
Հայրենական իմ սիրած տուն:

Գիշեր-ցերեկ թշնամու դեմ,
Մարտ եմ մղում, թափում արյուն,
Եթե վաղը չլինեմ ես՝
Դու շեն մնաս, հայրենի տուն:

Դար ու դարեր զու շին մնա,
Բո հիմքերի վրա կանգուն
Եվ լինինյան արև շողա,
Կամարներիդ, հայրենի տուն։

Թող աղջիկներն երթան ջրի,
Կարմրակարմիր սափուր ուսած։
Երգը զնգա հովիվների՝
Հերոսության մասին հյուսած։

Եվ կանաչեն արա ու այգի,
Առատ լինի բերքը բեղուն,
Ծաղիկներից մեղր հավաքի
Մեր դաշտերի անխոնջ մեղուն։

Եվ երբ առատ ձյունը նստի,
Բարձրիկ, բարձրիկ մեր սարերուն-
Ստալինը քեզ հաղորդի,
Խաղաղություն, հայրենի տուն։

Երբ թռուներին շուրջն հավաքած,
Հեքիաթ պատմի մի իրիկուն
Հուսաժպիտ տառն իմ դառամ,
Ինձ էլ հիշի, հայրենի տուն։

Շողոդաց կարմիր աստղը ճակատիս,
Ես այսօր այնպես հպարտ եմ ու վեր-
Ջինվորի շքեր, շինել կա հագին,
Ես այսօր այնպես ուրախ եմ գիտես:

Մանկանց հայացքը զուլալ ու բարի,
Եվ աղջիկներ ծիծաղը կրակոտ.
Եռնուն հայացքը մեր ժիր մայրերի,
Ինձ «Բարո՞ւմ» ասին այսօր առավոտ:

Եվ այնպես, այնպես ինձ լավ զգացի,
Երբ որ ամեն ինչ նայում էր ինձ հաշտ.
Մարեր ու ձորեր ինձ ճամբա բացին,
Ինչպի հեռունե՛ր, դեպի ռազմադաշտ:

Շողոդաց կարմիր աստղը ճակատիս,
Ես այսօր այնպես հպարտ եմ ու վեր-
Ջինվորի շքեր, շինել կա հագին,
Այսօր ավելի սիրում եմ ես քեզ:

Ե Ր Գ

Մենք գնում էինք անտառով մթին,
Ուր ոտքը մարդու չէր կոխել երբեք.
Եվ խոր գիշերվա անավեր պահին,
Զրնդաց հանկարծ հարազատ մի երգ:

Կ՛ար ատելություն, կ՛ար խորը բողոք,
Կ՛ար ալրելու տենչ այդ երգի մեջ վառ,
Կ՛ար վիշտ քաջություն, թախիժ անմորմոք,
Կ՛ար կյանքի անհուն կարոտը անմար:

Այդ հիվ էր երգում այդպես դուրթական
Եվ իրաք բերում է՝ ծով, է՝ ցամաք,
Եվ այդ հիւս երգն էր մեզ պէս մարտական
Ռադմի դաշտ գնում կուլելու համար:

— Դու էիր երգում, հայրենի՛ երկիր,
Այդ քո երգն էր ժողովուրդ իմ քաջ,
Ես՝ հարազատդ—որդիդ ղինակիր,
Երգդ շուրթերիս գնում եմ առաջ:

Հնչեր դու այդպես, տարածվիր վսեմ,
Իմ ժողովրդի հոգու նման սեզ.
Գնում եմ անա քեզ համար մեռնեմ,
Որ հավերժ հնչես—հայրենի՛ իմ երգ:

ԼՆՈՒՆԵՐ ՈՒՄ

Ձեզ մոտ եմ դարձյալ հայրենի՛ լեռներ
Գյուղեր հարազատ, ճամբաներ ծանոթ.
Հոգիս կարոտով սավառնում է վեր
Եվ ձեզ է գգվում այս ցուրտ առավոտ:

Օ՛, վաղածանոթ արտեր ու արոտ,
Եվ միշտ ցանկալի ջրեր կարկաչուն.
Այրեցիք սիրտս մայրական կարոտ
Եվ հայրենական ձայնով եք կանչում:

Իմ հայրենի՛ հող, բերքով դու առատ,
Օծված քրտինքով իմ հղբայրների.
Քեզնից նոր ոգի և կորով առա,
Որ զնամ ընդդեմ քո սպիտակի:

Ձեզ մոտ եմ դարձյալ հայրենի՛ լեռներ,
Գյուղեր հարազատ, ճամբաներ ծանոթ.
Հոգիս կարոտով սավառնում է վեր
Եվ ձեզ է գգվում այս ցուրտ առավոտ:

ԿԱԶԱԿՆԵՐԸ

Մինչև լույս վրնջաց նրա ձին,
 Մինչև լույս չաղառկեց քնելու,
 Մինչև լույս հեկեկաց դառնազին,
 Մինչև լույս կազակը նստեց լուռ:

Եբբ բացվեց Կուբանի ալդը վառ,
 Անհամբեր նա թամբեց իրա ձին.
 —Մնաք բարձր և՛ իմ հայր և՛ իմ մայր,
 Մեր հողն է՝ ներխուժե՛լ թշնամին:

Ես չեմ գա, չեք տեսնի ինձ կրկին,
 Չեմք վրկել քանի դեռ հողը մեր...
 Եվ արագ խթանեց իրա ձին.—
 Սլացավ հողմերի պես թեթև:

Ու նրա ետեղից անսասան,
 Դնացին կազակներն ահալուր,
 Որ կարծես թե եղած տեղահան
 Շարժվում էր մի անապի հեծյալ ծով:

Մինչև լույս վրնջաց ձին դաշտում,
 Մինչև լույս սրերի դու շառաչ.
 Մինչև լույս ջարդեցին թշնամուն,
 Անհողդողդ կազակները մեր քաջ:

Լ Ե Ն Ի Ն

Մեզ հեռ էս դարձյալ և դու այսօր կաս,
 Կառ ամենուրեք, ամենքի սրտում
 Եվ որպես արև պիտի բարձրանաս,
 Մեր հաղթանակի երկնակամարում:

Մեզ հետ դու միշտ, հաբազանտ Լենին
 Դու անսպառ ծով, դու կյանք անվախճան.
 Դու մտերմություն ծանոթ ամենքին—
 Լույսը ամեն տանս:

Շողում է պայծառ տնունը ջո մեծ,
 Մեր հայրենիքի երկնակամարում.
 Եվ այն ազգը որ հոգով քեզ երկնեց՝
 Չունի պարտություն:

ԾՈՐ ՆԱՄԱԿԸ

Դաբդացի երեկ անունդ թերթում,
Որ պարզեց եմ քեզ շքանշան,
Երեկ խնդություն, հանգես կար մեր տուն,
Երեկ շատերը ինձ այցի եկան:

Հեկեկաց սիրտս կարոտով լեցուն,
Երջանիկ էի և այնպես ուրախ,
Այցի էր եկել և քո հալսանացուն,
Դեմքին խնդություն, կարոտի ծիծաղ:

Սուրգ հաղթական չղնեց պատյան,
Քանի մեր հողում կա մի թշնամի
Սրբությամբ պահես պատիվը մեր տան՝
Անառիկ վատքը հայոց աշխարհի:

Երեկ անունդ կտրվացի թերթում,
Որ պարզեց եմ քեզ շքանշան,
Շուտով, շատ շուտով, հաղթած թշնամուն,
Ոքդյակ եմ, բարձր վերադառնաս տուն:

ԳՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՂԱՔ

(Ըստ Կրուպնիկոյի)

Ունենք ուսական մի փոքրիկ քաղաք.
Ո՛չ գեղեցիկ է, և ո՛չ էլ շքեղ,
Բայց հերոսաբար դարեւ շարունակ
Ոսոխների դեմ կռիվ է մղել:

Նվ շատ անգամ են քարուքանդ արել,
Հորդաներն վայրի այրել են նրան.
Բայց չի մնացել երբեք նա ավեր,
Ձի լափել նրան և ոչ մի կրակ:

Նվ համառությամբ նա ամեն անգամ
Վերականգնում էր ձիշտ իրա տեղում.
Ոսոխների դեմ նենգ ու հարակամ,
Դառնում էր ամբողջ—արծիվների բուն:

Նետվում էր կռվի, անվախ, անսասան,
Դնում էր խիզախ սվինամարտի.
Նվ զինվորները մեր քաջ ուսական
Ամբողջ աշխարհում էլ համ չեն հայտնի:

Բայց եթե հանկարծ թշնամին անարգ
Դեռերի նման արյուն է հեղել
Նվ առժամանակ խցկվել քաղաք,
Օ՛ր այդ քաղաքը նա չի գրավել:

Ձեն գտել այնտեղ ոչ տուն և ոչ հաց,—
Շենքերը ավեր, պահեստներ դատարկ
Ոչ կենդանութուն, ոչ մի արարած,—
Ոչ ծառ, ոչ տերև և ոչ մի կանաչ:

Այրել են բոլորն և այլուր և հաց
Դարձրել են ավեր քաղաքն ընդհանուր,
Ոչ մի կաթիլ ջուր երկնքի տակ բաց
Ձեն թողել անթույն—չեն թողել մաքուր...

Եվ մինչդեռ անսլալտ կոչվող թշնամին,
Փախել է արագ ամեն ինչ թողած՝
Եվ երբ մերոնք հն տիրել քաղաքին՝
Գտել են այնտեղ առատ ջուր ու հաց:

Եվ հիմա նորից նետվել է մարտի,
Գիտակ իր փառքին—արժանավայել.
Եվ ամեն մի քաջ ռուսական արծիվ
Շատ թշնամու է սվինահարել:

Մենք չենք խոնարհվել թշնամու հանդեպ,
Եղել ենք անսլալտ և հավատով լի.—
Երկիրն իմ պարտվել կարող է՞ր միթե,
Երբ որ բյուր այդպես քաղաքներ ունի:

Այստեղ դաշտ էր, ե՛կ կահաչ կար, ե՛կ այգի,
Այստեղ այնպես սլարդ էր շողում լույս արփին...

Հիմա նայիր, դարձել է նա ավերակ,
Ինչպես մարդու սիրտն է խղվում կրծքի տակ:

Պատերազմի հողմն է անցել այս տեղով,
Այսպես քանդել և ավերել ահավոր:

Կարգաւ ընկեր պատմութիւնը մեր կյանքի,
Մեր արյունով գրված Հողին հայրենի:

1942

Կ Ե Ա. Կ. Ռ

Կյանք, սիրում եմ քեզ,
 Երբ խոթում ես դեմքդ ինձ վրա.
 Միշտ գոտեպնդված սպասում եմ ես
 Դժվարությունը թող ինձ այցի դա:

Թո՛ղ դա, թո՛ղ նստի ուսերիս ջանել,
 Կտանեմ սիրով, ես չեմ տրտնջա,
 Միրում եմ անգուստ ե ուղիղ նայել
 Աչքերին նրա...

Կյանք իմ արևոտ...
 Աճել եմ ըմբոստ քս ընդերքներից.
 Քո ոլորտներից մթին ու ազոտ
 Մեր լույս աշխարհը հանեցիր դու ինձ:

Կյանք, լույս ու պայծառ,
 Քո հարազատը՝ քո որդին եմ ես,
 Հանց մշտադալար անընկճելի ծառ,
 Քո քարավաններից խոյացել եմ վեր:

Օ՛, դժվար է շատ տքնություն, վերելք,
 Եվ աշխատանքը—արդար քրտնաջան,
 Ի՛նչ երբ տալիս ես դու հույզ ու տարերք
 Միրով կտանեմ ամեն մի տանջանք:

Կյանք, նման ես դու մի անալի ծովի,
 Աճում, շառաչում, ծփում անդադար.
 Ես մի ալիքդ առանց հանդստի,
 Ինձ ափերից ափ դարկելով դու տար:

Երբ ամեն անգամ մարտի էր գնում
եվ վերադառնում հողնած ու ծառավ,
Հիշում էր իրենց աղբյուրն ու առուն
եվ կապույտ սարի ջրերը գուլալ:

Հիշում էր գյուղը՝ արտերն ու արոտ
Լեռնաստանի գոլ գարունն ամպամած,
Հիշում էր մորը աչքերում կարոտ
եվ բարի դեմքը վշտից խորշումած:

Իսկ հիմա, երբ ուր դարձել է նա տուն,
Սպրում է խաղաղ երկնքի տակ ջինջ,—
Մտորումները ամեն իրիկուն—
Հուզում են նրան կարոտով աննինջ...

Հիշում է ուղմի իր ընկերներին,
եվ հեռու, հեռու դիրքերը խոնավ,—
Ինքը վերավոր... սանիտարուհին
Իր վերքն է կապում և թախծում խոնարհ...

1945 թ

ՍՊԱՍԻՐ ԻՆՁ

(Փոխադրութիւն Կ. Սիմոնովից)

Սպասիր ինձ և ես կգամ,
Միայն երկար, շատ սպասիր,
Սպասիր, երբ լուռ ու տարտամ
Անձրեւները սփռեն թափած:
Սպասիր, երբ բուքը ոռնա,
Սպասիր ինձ այրող շողին.
Սպասիր, երբ այլը մոռնա,
Չսպասելով հարազատին:
Սպասիր, երբ հեռու տեղից,
Չստանաա դու ոչ մի նամակ.
Սպասիր, երբ բոլորը հոգնեն՝
Սպասելուց ու ձանձրանան:

Սպասիր ինձ և ես կգամ,
Բոլոր նրանց դու նզովի,
Ով կարծում է հասել է ժամ
Եվ վայրկյանը մոռացումիւ:
Մայր և որդի թող հավատան,
Եվ թող կարծեն, որ ես չկամ.
Բարեկամներս թող չսպասեն,
Պատուհանին մոտիկ նստած—
Թող որ դառը գինի խմեն,
Քմեն որպէս ողորմաթաս,
Սպասիր դու: Եվ նրանց հետ,
Մի շտապիր գինի խմել:

Սպասիր ինձ, և ես կգամ,
Ի հեճույքս, ի ցավ մահվան.
Ով իմ դարձին չէր սպասում
«Բախտդ բանեց» թող ասի նա:
Չսպասողներն չեն հասկանա,

Թե դու ինչպես կըսէի միջից,
Աղատեցիր—կյանք տվիր ինձ:
Թե ինչպես եմ ողջ մնացել,
Հոկ ես ու դու այդ կիմանանք.—
Պարզ է, այնպես ես համբերել,
Ինչպես կյանքում և ոչ մի մարդ:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

Հայրենի՛ երկիր, հայրենի՛ աշխարհ,
Փառքով է պատած քո անցած ուղին,
Եվ ես կարոտով ու խնդով յամբ վառ,
Կանգնած եմ հպարտ քո ճանապարհին:

Անցար դու անհուն ալեծուլի ծովեր,
Տարաք փորձությունն և պայքար դաժան
Սաալինն է քեզ հովանի եղել,
Դու մըրիկներում աշխարհառասան:

Նայում եմ ահա և ուղիւ անծայր,
Տանում է դեպի մեր լույս ապագան,
Բանակները քո կռվից հտ դարձան,
Հզոր, հաղթական...

Եւ այրենի՛ երկիր, հայրենի՛ աշխարհ,
Փառքով է պատած քո անցած ուղին.
Եվ ես կարոտով ու խնդով յամբ վառ
Նայում եմ հպարտ քո ճանապարհին:

Ն Ր Ա Ջ

Մարտից էի ես գալիս,
Դեմս վերելք՝ կանաչ սար,
Հանկարծ շուրջս նայելիս,
Ախ, որդյակ իմ քեզ տեսա:

Քայլում էիր դու արդեն,
Անո՛ւշ, անո՛ւշ թոթովում.
Մոտեցա, որ քեզ գրկեմ,
Պահ մտար դու թփերում:

Դեմս սար էր ու անտառ,
Դեմս ջրեր կապուտակ.
Եվ կարոտը քո անգալ,
Մնաց ընդմիջտ կրծքիս տակ:

* * *

(Ա. Սուրկովից)

Երկինքը կապույտ, դաշտերը ձերմալ,
Աղամանդի պես սառույցը փայլեց.
Մի գերմանացի ձեռքին ավտոմատ
Մի քանի փամփուշտ հերթով կրակեց:
Փչելով իր բերտ ձեռները սառած,
Հանդիստ, անտարբեր լուռ հեռացավ նա.
Եվ մի խփված կին անտերունջ մնաց—
Սառնամանիքին արնոտ ձյան վրա:
Այդ օրվա ահեղ եղերնից դաժան,
Թվում էր ամբողջ ձմեռն հալվեցին
Եվ կաթիլներից ոռոտական արյան՝
Հատուցման կարմիր վարդեր բացվեցին:

(Ա. Սուրկովից)

Մափրված ու կուշտ մի գերմանացի,
Տանում էր գյուղից մի ուռւ սլատանու.
Նրա ետեւից զգուշ, խելացի,
Դնում էր շունը, հաջալով տխուր:
Շրջվեցին հասան մի ձնափոսի,
Դնդակները թեժ օդը ձեղքեցին...
Դունատ էր դեմքը մռայլ սպայի,
Սև ավտոմատը բռնած իր ձեռքում:
Ընկած էր տղան: Իսկ ոտների տակ,
Ձյունն էր հոտոտում բրդոտ կենդանին
Իրա տիրոջը սիրելու համար
Սպանվեց նաև շունն հավատարիմ:

* * *

(Ա. Սուրկովից)

Անծայր ստեպն է սառել աչքերում,
Չանգոռել խոտերը մատներով վայելի.
Լսում ես մեռյալ, ես քեզ չեմ խղճում
Չեմ խղճում մորդ, կնոջդ այրի...
Դու մինչև մահդ ոճիւր դործեցիր,
Չխնայեցիր թե մանուկ, թե ծեր—
Մեր անձն ու հոգին վերավորեցիր,
Հենց դրա համար—սպանեցին քեդ:

ՓԱՆՈՒՔ ՀԵՐՈՍԻՆ

Նկուն Ստեփանյանին

Ռազմաճակատից վերադարձավ տուն,
Հաղթողի հպարտ ծիծաղն երեսին,—
Մայրը կարոտով գրկեց իր որդուն,
Օ՛, բարի գալուստ և փառք հերոսին:

Օղային ծանր—դաժան մարտերում,
Վառատակել է նա և՛ փառք, և՛ համբավ:
Ջնջել է, ջարդել, շանթել աննհրում,
Տանի ու մեքենա և ֆաշիստ անբավ:

Իմ հայաստանի մայրեր գլխաւոր,
Օրհնվի ձեք սուրբ երկունքը բեզուն.
Թող ձեր որդիքը վերադառնան տուն,
Հաղթողի անմահ դափնիներ տաճ:

Ռազմաճակատից վերադարձավ տուն,
Հաղթողի ուրախ ծիծաղն երեսին.
Մայրը կարոտով գրկեց իր որդուն,
Օ՛, բարի գալուստ և փառք հերոսին:

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

(Կ. Սիրմանովից)

Երեք օվկյանի միջև տարածված,
Իր քաղաքներով փռվել է նա պերճ.
Հեռու հյուսիսից մինչև հասարակած՝
Անառիկ, անպնդ, ձգվել է անլերջ:

Բայց այն պահին երբ նսնակը վերջին,
Նեակու համար ձեռքդ ես առնում,
Մի ակնթարթում քեզ հիշել է պետք,
Այն բոլորը ինչ թողել ես հեռվում:

Ձեռ հիշի այն ժամ երկիրը համայն,—
Որը հարազատ և ծանոթ է քեզ,—
Դու կփախաղես լսի հայրենիքն այն,
Որին դու մանկուց սիրել ես, գիտես:

Երեք հատ բարդի, մի բուռ հողամաս,
Անապուր տանող մի նեղ ճանապարհ,
Առուն աղմկոտ և արագավաղ,
Այլազոտ ավին ուռիներ խոնարհ:

Ահա ինչպիսի տեղում կյանք առանք,
Ընդմիջտ ապրելու... որ մինչև ի մահ,
Այդ փոքրիկ կտոր հողը ունենանք,
Ողջ հայրենիքը զգալու համար:

Կարելի է տանջվել, տառապել կրկին,
Կրել փորձություն և քաղցած մնալ,
Դեպի մահ գնալ... բայց երեք բարդին
Կյանքում ոչ ոքի չի կարելի տալ:

ՄԵՌՆՈՂ, ՁԻՆ

Ընկած էր ցեխի մեջ տենդահար,
Վիրավոր մեռնում էր ջահել ձին,
Իսկ հեռվում խփում էր անդադար,
Թշնամու կատաղի հրետոսին:

Մլուտում էր ցավից, գանգատվում,
Հեկեկում էր ատես մաբդու պես.
Զորքը մեք իր դիւրքերն էր թողնում՝
Զորքը մեք նահանջեց...

Բարձրացրեց դուլին իր մեռնող ձին,
Խայեց մեք զորքին .. վրնջաց.—
Բայց ավանդ, աչքերն իր մարեցին
Հանց երկու պայծառ ջահ...

ՄԱՐՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Փոխադրություն)

Նստել է մարտիկը մի բակում,
Սարյակով է նա հիանում,
Իսկ սարյակը, դիտեք, ան, որքան
Ճշտապահ է լինում:

Եվ հենց որ օրերը մոտեցան,
Նա կգա, կերևա մեր այգում,
Կերգի շարունակ քաղցրաձայն,
Կղբաղվի գործերովն իր բազում:

Նորոգում է ահա տունը իր,
Այն, տունը իր նախկին, ավերված:
Կռքվ է, ինչ անենք, թող լինի,
Նա սկսեք է բազմանա՝ հանի ձառ:

Ծ Ո Վ,

Ծփան, ծով իմ ծփան,
 Երգիւր կարոտ ու սեր,
 Երգիւր համար ընկալ
 Ջահել տղան իմ սե:
 Ծփան ծով իմ ծփան,
 Ինձ հետ արցունք թափիւր,
 Ահա քնած է նա
 Նազանդ, քո լույս ափին:
 Ծփան ծով իմ ծփան,
 Երգիւր կարոտս անքուն,
 Էլ իմ սիրած տղան,
 Երբեք չի դառնա տուն:

Օ՛, ԸՆԿԵՐՍ ՁԻՈՒՅ ԸՆԿԱՎ,

(Պալլո Տիգրանյից)

Օ՛, ընկերս ձեռք ընկավ,
Ընկավ՝ փռվեց ձյան վրա,
Փանք քեզ, փանք քեզ, շուտ վերջեցավ,
Կանգնեց ոտքի դարձյալ նա...

Ձեռքը դեպի կուրծքը տարավ,
Տարավ դեռ խոր վերքին.
Կլիներ ուրախ եթե ապրեք
Նման ձմեռ մի կրկին:

Օ՛, ջարդվում էր նենգ թշնամին,
Փրոնտներում մեր բոլոր.
Բայց ընկած էր, ան, ընկեր իմ,
Կրծքի վրա վերքը խոր:

Նա որոտաց վերջին անգամ,
Դողաց հիմքից աշխարհն հին,
Եվ մեռնելով նա անկարկամ
Ողջուն հղեց բոլորին...

Նորը շինեցին տան տեղն ավերված,
Ուրախ են և գոհ և մայր և տղա:
Գուռը գեղեցիկ, պատուհանը լայն,
Բայց ինչ որ մի բան պակսում է, չկա...
Պտույտ է գալիս խեղճ մայրն անդադար,
Իրերն է հաճախ տեղից-տեղ փոխում:
Յմեն բան նորից դնում է երկար,
Բայց որոնածը... Ավազ, չի գտնում...
Չկա: Չի գտնի... անցյալն է անդարձ,
Ինչ հարազատ էր հուշ, մտերմություն,
Աշխարհում ամեն ինչ կլինելու կորած,
Եթե ամեն բան մոռանայինք իսկույն:

ԹԱՄԱՆՅԱՆՆԵՐԻՆ

Բարո՛վ եք եկել որդիք հայկազուն,
Բարո՛վ եք եկել քաջեր Թամանի:
Բացել եք ուրախ մեր սիրտն ու լեզուն
Նվ ահուհները քաջության, երգի:

Չստանալեցիք դուք կովում արդար,
Խոյացար ընդդեմ մեր հին թշնամու:
Նվ դորովարը անխոնջ, անդադար
Ձեզ դեպի անեղ մարտերն էլ տանում:

Այնքան ուրախ են հիմա կարկաչում
Գետերն հայրենի—Արաքսն ու Ջանգուն:
Նվ հիմա ամեն մի լեռնալանջում,
Ձեր փառքն ու գովքը, ձեր երգն է հնչում:

Բարո՛վ եք եկել, որդի հայկազուն,
Բարո՛վ եք եկել քաջեր Թամանի:
Բացել եք ուրախ մեր սիրտն ու լեզուն
Նվ ահուհները քաջության, երգի:

Մ Ս. Յ Ր Ը

Սպասում է նա, տենչում օրն ի բուն,
Վաթսուն տարեկան մայրը պառաված,
Որ պիտի մի օր վերադառնա տուն
Հեռավոր որդին ճամբեքով հողնած:

Հագին կլինի զինվորի շինել,
Սատղ կլինի ճակատին նրա...
Չարնան լուսնկա մի պայծառ գիշեր,
Կամ թե ցերեկով, մի օր պիտի դա:

Ու հստում է նա հաճախ կառուրին,
Մշտեքը իր թույլ գորշ ճամբին հառած—
Չէ որ կարող է հանկարծ գալ որդին
Եվ թվում է թե հեռվում երևաց...

Մնցնում են այսպես օրեր ու ամիս,
Հանց մոմ վառվում է մոր հույսն անհատնում,
Բայց նրա որդին, ավա՜ղ չի գալիս՝
Հերոսի նման ընկել է մաշտում:

Ու սպասում է մայրը անդադար,
Հավատում է նա իր որդու դարձին,
Վառվում է հույսը՝ հավատը անմար,
Հավերժի նման անհուն ու անծիր...

Հ Ա Յ Ա Ս Յ Ա Ն

(Ն. Տիխոնովից)

Լեռների վրա և ձորերո՛ւմ խոր,
Տաքածվել է նա՝ խոյացե՛լ է վեր,
Ինչպես մի ոսկե հուրհրա՛ն խնձոր
Դեղեցկատեսիլ Հայաստանը վեհ:

Պատերազմները ժանիքներն աճել,
Յրված են նրա շուրջը ահա՛վոր...
Նա խաղաղության կարդում է հրավեր,
Հանգիստ անցնում է դաշտերովն արոր:

Փռված է ընդդեմ Արաբատների,
Եվ Արագածի դեմ ամպակուտակ.
Պարծես ժրջան նա քույրը լինի,
Իսկ աշխատանքը՝ եղբայրն երկօրյակ:

Եվ Դելիջանի անտառներին զով՝
Զանգեզուրին, որ ունի հանքահոր,
Եվ Ձորագետին՝ լույսերի հորդ ծով,
Տիրում է խաղաղ օրը լուսավոր:

Կանգնած է ընդդեմ սախականության,
Ուր ծուլությունն է ամենքին տիրում,
Հանց անառիկ բերդ ջանասիրության,
Հայաստանն է այդ ուրախ ու ժպտուն:

ՆԱ ՁԵՄ ՄԵՌՆԻ

(Ա. Յաշինից)

Նրբ ընկած էի ես խիստ վերավոր
Եվ տանջվում էի անհուն ծարավից,
Չափերերևով երկինքը երկրից՝
Կռքար էր թվում կյանքը ահավոր:

Ձէի կարող լսուել եվ ոչ իսկ տնքալ...
Այդ պահին հանկարծ խավոտ ու դեղին,
Որտեղից սրտեղ լույս աշխարհ ընկավ,
Վազուց ինձ ծանոթ մի փոքրիկ ծաղիկ:

Եվ նրա փոքրիկ, քնքո՛ւշ թերթերից, —
Որ ընկել էին խոր վերքիս վրա.
Հարազատ մա՛յր իմ, հո՛ղ իմ ուստական
Կարծես ուժ առա առաստելական:

Խոչը հիշեցի, դիտե՛ք այդ պահին,
Գյուղական տներ այգիների մեջ,
Թավում անտառը՝ արտեր վարսակի
Եվ աշխատասեր մորս կորամեջք:

Եվ ես լսեցի ձայնը անխի՛ր՝
Կանչն աքաղաղի տոնիքից եկող,
Աղմուկը զվարթ եղևինների,
Դափի ձայնն անուշ, հեռվից ինձ դերուղ:

Ա՛խ, անտառածածկ հարազատ երկի՛ր,
Դարձել ես քաղցր—անչափ սիրելի.
Դետերդ կապույտ ինչպես մուգ երկինք,
Կոխում գեղեցիկ դարձար տփելի:

Եվ որքան խինդ կա դեռ իմ աչքերում,
Ձի շարժվի առաջ ոչ մի թշնամի.—
Մեր հողը երբեք չենք տա թշնամուն.
Եվ ես չեմ մեռնի...

Ա. Շ. Ս. Օ. Բ...

Ելնեմ ողջույն տամ բոլորին այսօր,
Երգելով շրջեմ փողոցից—փողոց.—
Տամ ու բաժանեմ կարոտներս բոց,
Ում որ հանդիպեմ, ում տեսնեմ այսօր:

Գալիս են նրանք, եղբայրն իմ քաջ,
Վերադառնում են դափնապսակով.
Եվ երկինքը մեր սրտես զուլալ աչ
Ուրախությունից արտասովեց այսօր:

Զուգովել ես դու էլ չքնաղ Երևան,
Հազել ես կանաչ և կապել ըստոր.
Բոլորը ուրախ, սրտես գետ ելման,
Վաղում են գետի կայարանն այսօր:

Տանեմ երգերս, հույզերս բոլոր,
Շաղ տամ ու ցրեմ նրանց ճամբեքին,
Գրեմ—համբուրեմ—սիրեմ ամենքին,
Ուրախությունից լաց լինեմ այսօր:

Մ Ե Ր Դ Ր Ո Շ Ը

(Ջափար Խանդանից)

Արեն իրա կարմիր դրոշն է պարզել,
Յիրաս առում է մեր դրոշն է գեղեցիկ,
Այդ դրոշը մայրենի հողն է սնել,
Մեր հարազատ հայրենիքն է գեղեցիկ:

Միտքս հիմա դեպի հեռուն է թևում,
Հայրենիք իմ—այդ քո մասին եմ խորհում,
Այս վարդերը որ դրախտ են հիշեցնում,
Ամեն երկրից—մեր երկիրն է գեղեցիկ:

Բարձրանում է արևը ջերմ ու վառման,
Հայրենիք իմ հեռվից նա քեզ է նման,
Եթե հարցնես հավքը կտա սրտասխան
—Հարազատ բուն—ծառի ճյուղն է գեղեցիկ:

Ձենք-զրահով եկալ զաժան թշնամին:
Լալ դաս տվինք: Ջախջախեցինք սուրին:
Լալ է ասել մեծ բանաստեղծ Նիզամին,
—Հերոսություն ու ասլրէին է գեղեցիկ:

Հ Ա Ղ Թ Ա Ն Ա Կ

Բռնկվել էս որպես հավերժ արշալույս,
 Երկրիս վրա հրդեհներով արնամած,
 Որպես փարոս և մարդկության համար հույս,
 Որպես արև մըրթկներէց նոր ծագած:

Շողա այդպես ամեն մարդու սրտին մոտ,
 Տուր կյանք ու լույս մահատառապ աշխարհին:
 Կես գիշերէց հետո ծագող առավոտ,
 Քո թևերով մոտենում է նոր տարին:

Զօրավարը իմաստասեր, անբասիր,
 Քո գալն վաղուց է ավետել աշխարհին:
 Ստալինյան մտքերի պես սավառնիր,
 Մահախուճապ թշնամու դեմ ամենի:

Բռնկվել էս որպես հավերժ արշալույս,
 Երկրիս վրա ճաճանչներով գունազեղ,
 Որպես փարոս և մարդկության համար հույս,
 Իմ հայրենի երկնքումն էս ճառագել:

Ո Ր Գ Ի Ս. Բ Ս. Բ

Գամ այս գիշեր գիրկդ ընկնեմ որդիաբար,
Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ճամբարներից հենց նոր եկած.
Թողած հեռվում հողն ու ջուրը, արևն օտար.
Եվ թշնամու քաղաքները ամայացած:

Անցա հեռու ափն հայրենի—հասա Բեռլին,
Կերթամ հրկին մինչև անգամ ծայրն աշխարհի:
Որ ոչ մի թուխտ էլ չնստի քո լեռներին,
Որ ճակատը քայծառ մնա Հայաստանի:

Գամ այս գիշեր գիրկդ ընկնեմ սիրակարոտ.
Գամ հով դառնամ, փարվեմ քո զով, զով սարերին,
Ամպին հասած բարձրիկ աշխարհ իմ արևոտ,
Գամ երգ դառնամ քո մեծ տունի ճոխ սեղանին:

ՉԿԱՆԱԿԱՆ ԱՅՆ ԾԱՂԿԻՑ

(Մ. Խաղովսկուց)

Խնձորենու ծաղկի նման,
Ուրիշ ծաղիկ էլ չկա.—
Ամենալավ վայրկյանն է այն,
Երբ սիրածս պիտի գա:

Ինչպես տեսնում ու լսում եմ,
Յոռում են ողջն իմ մասին,
Ամբողջ հոգով ես սիրում եմ,
Սիրում եմ իմ սիրածին:

Մենք կնայենք սիրով իրար,
Մեկս-մեկու կարոտած.
Ո՞ւր ենք գնում, ինչի՞ համար...
Ասես սիրով ենք հարբած:

Իսկ շուրջը մեր այգիք կանաչ,
Ուր մայիսն է աղմկում,
Եվ վերևից լուսաճաճանչ
ձեզ լուսինն է ցած նայում:

Ես լսում եմ գարմոնի ձայն,
Գեալից այն կողմ — հեռակա,—
Խնձորենու ծաղկի նման
Ուրիշ ծաղիկ էլ չկա:

ԳԵՊԻ ԲԵՌՈՒՆ

Նրազել եմ ես շաքունակ օրն այն վահմ,
Ինչպես ճամբորդ մի անանուն լույս արեւին,
Որ լուսաշող մի առավոտ ուրախ լսեմ՝
«Մեր զորքերը արշավում են դեպի Բեռլին»:

Արդ ամեն օր, լուսաբացին ելած կանուխ,
Հանդիպում է եթե մեկն իր բարեկամին,
Ասում է նա որպես բարե ջերմ սրտաբուխ,
«Մեր զորքերը արշավում են դեպի Բեռլին»:

Եթե զնաս զու հեռավոր դյուղերը մեր,
Կամ թե ճամբին հարցմունք անես մեծ ու վոքերին,
Կասեն նրանք՝ բոլորն ուրախ ծիծաղադեմ՝
«Մեր զորքերը արշավում են դեպի Բեռլին»:

Թե զու շրջես մեր դաշտերը հեռու ու մոտ,
Ուր ճախրում են հավքերն ամեն տված թեւին,—
Գեղգեղում են՝ ասես երգում սիրակարոտ՝
«Մեր զորքերը արշավում են դեպի Բեռլին»:

Ու Մոսկվայի հրանոթներն անկաճայն,
Ավետում են հաղթանակի լուրն աշխարհին.
Եվ ասես թե կրկնում է աշխարհն համայն—
«Մեր զորքերը հաղթանակով մտան Բեռլին»:

Պարտեզում ուրախ վարդենին բուրեց,
Եկան ասացին թե նամակ ունես:

Վեր ելա ուրախ սիրով կարոտած
Եւ զուրս վազեցի մեր զոնակով բաց:

Առա նամակդ կարտտով բացի
Կարոտով բացի, լացով կարգացի...

Անցան շաբաթներ, անցավ և ամիս,
Դարձյալ քեզանից նամակ չէր գալիս:

Եկան ասացին թե դու հյուր ունես,
Դուռը բաց արի տեսա որ դու ես,

Տեսա որ դու ես եկել էնձ այցի
Էլ ոնց ղիմանալ սիրտս կանացի...

Պարտեզում ուրախ վարդենին բուրեց,
Մեր սերը երգով վառքով պսակվեց:

ՎԲԲ ՈՐ ԱՐԿԸ ԽՓՈՒՄ Է ՏԱՆ

(Դալամատովսկուց)

Երբ որ արկը խփում է տան,
Տարածվում է հոտն աղյուսի,
Բեռոնի ծուխը դուրեկան
Եղել է միշտ ինձ սիրելի:

Պառկած տեղից ելնում ենք վեր,
Մեր շորերն ու դեմքը կեղտոտ,
Մտածում ես թե չենք եղիլ
Բնտոնազոր՝ մենք երբեք ..

Այդպիսի հոտ է տնձանձիր
Բաղաքներում. նոր կառուցված.
Հնգամյակներ մենք կերտեցինք
Լուսաբացից մինչ լուսաբաց:

Հարթում էինք, հղկում սիրով,
Ճերմակ պատերն ամեն մի տան
Վարպետների մուրճերի տակ
Շողշողում էր մեր ապագան:

Բայց երբ արկն է տանը խփում,
Սփռվում է մահ, ոչ աշխատանք
Եվ կարմրած շուրջը ջրում
Կտոր-կտոր աղյուսը տաք:

Մտածում ենք մենք այն մասին,
Ինչպես նորից տուն կառուցել,
Երբ ետ դառնանք պատերազմից,
Երբ վերջանա կռիվն անկղ:

Ու թվում է հե՛ռու, հե՛ռու
Ստեպներից իմ հայրենի՝
Բամին արևմուտքն է բերում
Հոտն հարադատ մեր բնօրնի:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՃԱՄԱՐԱ.

Վերջացավ արդեն կռիվը, կգամ,
Պատասխանն ահա քեզ տանջող հարցիւ:
Ազատ ժամերին ինքս էլ շատ անգամ
Գծում եմ ճամբան իմ վերադարձի:

Հիմա, հենց հիմա ես տեսնում եմ այն,
Անչափ ցանկալի և անձայրածի՛ր,—
Պարտված Բեռլինից մինչև Երևան,
Ժողովում է ճամբան իմ վերադարձի:

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Բարձրաբերձ ու արևաշող
Իմ աշխարհին հայրենի,
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

Հաղթանակից տուն դարձող,
Մարտիկներին քաջարի—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

Մեր մայրերին ժրաջան,
Համբերատար ու քաջի—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

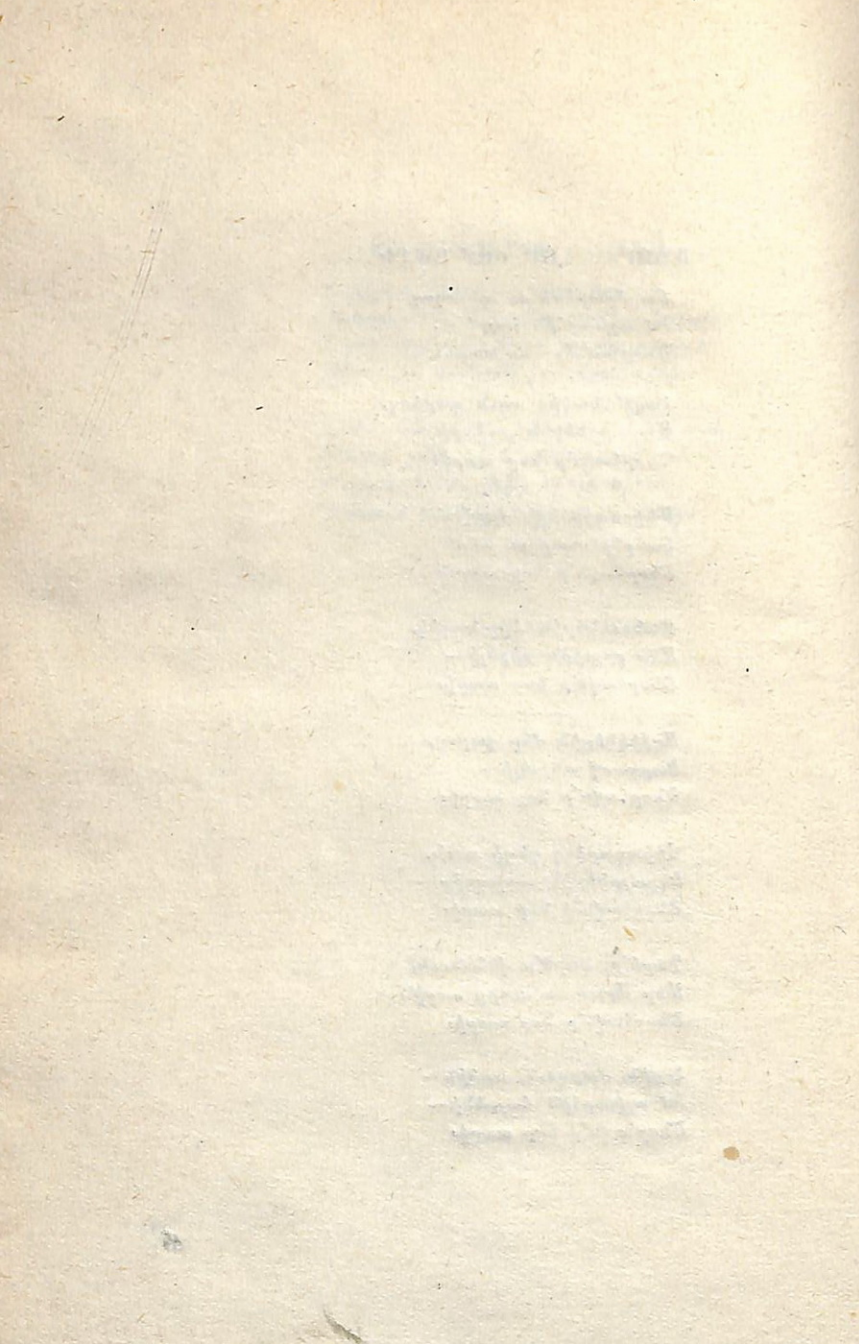
Մանուկներին ծիլ-ծաղիկ,
Մեր բոլորին սիրելի—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

Աղջիկներին մեր դալար,
Կարոտով անուկելի—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

Վերադարձող դեպի տուն,
Ծղրայրներին տարագիր—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

Դարե՛ր, դարե՛ր վեհանուն,
Մեր Արարատ սուրբ սարին—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

Հողին, մարդուն, արևին—
Իմ աշխարհին հայրենի—
Շնորհավո՛ր նոր տարի:

ԳԱՐՈՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՅՈՒՂՅԱ

Երազներիս պես չքնաղ ու հեռու,
Իմ նվիրական հայրենի գյուղակ.
Այնպե՛ս կարոտով դեռ թովում ես դու,
Մեր երկնապաղ քարդիրների տակ:

Ես շատ եմ վազել քո հովիտներում,
Մարը բարձրացել այն կանաչ շավղով.
Եվ առավոտից մինչև իրիկուն
Քաղացել անհոգ զետափներին զով:

Գարնան փրփրաբաշ վարարած ջրեր,
Եվ լույս կամարով չքնաղ ծիածան.
Աշնան լիառատ — ծովացած կալեր,
Ձեզ չեմ մոռանա և՛ տուն և՛ հնձան:

Երազներիս պես չքնաղ ու հեռու
Իմ նվիրական հայրենի՝ գյուղակ.
Այնպե՛ս կարոտով դեռ թովում ես դու,
Հե՛ռու, մեր հե՛ռու լույս երկնքի տակ:

1945 թ.

Ա Շ ՈՒ Ն

Դաշտերի վրա աշուն է իջել,
Խաղաղ ու հանգիստ, և բերքով առատ.
Մանուկներն ուրախ, հայացքներով ջերմ,
Ճամբա են ընկնում դեպի այգ ու արտ:

Ձեռնառատ մոր պես այգիներ բազում,
Կանչում են ժպտում ամեն անցորդի.
Բերքից կուցած ծառերն են նազում,
Մրգի բուրմունքը փռելով չորս դին:

Ու աղջիկների երգն է զրնգում,
Ամեն մի մարդում, ամեն ծառի տակ.
Զինջ ու գալարուն հոսում է Ձանդուն,
Ձայնակցում նրանց երգերին կայտառ:

Դաշտերի վրա աշուն է իջել,
Խաղաղ ու հանգիստ, և բերքով առատ
Մանուկներն ուրախ հայացքներով ջերմ
Հանդից տուն կգան լիացած, ուրախ:

1936 թ.

Ձ Մ Ե Ռ

Մշուշ են հազել մեր լեռները լուր.
Գետակն ու առուն էլ չեն վետվետում
Այդ մեր ձմեռն է խստահայաց, ցուրտ
Իր դալն ավետում:

Նա հողմակայած, նա մրրկաթև,
Նա մեր դաշտերի շունչն է առնական,
Դողա Գերմանիա բանակների դեմ
Մեր սովետական...

Տենդում ես ահա մահվան տաղնապով,
Եվ ձմեռը քո խավար է, անհո՛ւյս,
Իսկ երկրիս վրա հաղթանակներով
Բացվում արշալույս...

Մենք չենք տրտնջա հայրենի՝ ձմեռ,
Որքան ձնառատ և խիստ լինես դու, —
Հողմերիդ միջից ես տեսնում եմ մեր
Արևը ժպտուն:

Մշուշ են հազել մեր լեռները լուրթ
Գետակն ու առուն էլ չեն վետվետում, —
Այդ հաղթանակի տարին է հախուռն
Իր դալն ավետում...

• 1243 ք.

Ա Ն Ջ Ա Տ Ո Ւ Մ

Կարծես փոխվել է քաղաքն իր տեսքով՝
Ուղում է մոր պես ինձ ճամբու դնել,
Բացել է գիրկը կանաչ թեկերով,
Ուղում է գրկից ինձ բաց չթողնել:

Ուղում եմ շրջել փողոց առ փողոց,
Ամեն ինչ քաղցր է բաժանման ժամին,
Նստել է հոգուս մի ծանր բողոք,
Որքան անուշ է այսօրվա քամին:

Եկել է դնացքն ինձ փախցնելու,
Որպես մայրական ծոցից հարազատ,
Լցվել են աչքերս, պատրաստ են լալու,
Զորցել է համբույրդ ճակատիս երևան:

Կարծես փոխվել է քաղաքն իր տեսքով,
Ուղում է մոր պես ինձ ճամբու դնել,
Բացել է գիրկը կանաչ թեկերով,
Ուղում է գրկից ինձ բաց չթողնել:
1929 թ.

Հ Ա Ւ Շ*)

Սարեր ու ձորեր անցնեմ ու երթամ,
Տեսնեմ անտառներ, արոտներ ու սեզ՝
Կանաչ այգիներ—ծաղիկներ փարթում
Եվ միշտ հիշեմ քեզ, սիրելի Մովսես:

Հիշեմ անտառը, կապույտ ծովն հիշեմ,
Հիշեմ հոխոզը օդանավերի,
Եվ անձրևային այն մութ գիշերը
Սարափներով լի...

Հիշեմ Կատիլովը, հիշեմ Տուապսեն,
Քո թերթը հիշեմ և տղաներին.
Թանկագին Մովսես, և սիրված Արսեն, *)
Երանի թե միշտ ձեզ հետ լինեի:
1912 թ.

*) Քաջի մահով զոհված բանաստեղծ Արսեն Հովհաննիսյան

ԶՈՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆՅԱՅ

Փայտում է հողիս կարոտով անհուն,
Ինչպես որ կալում ցորենը շեղջած.
Ձեր կարոտն այնպես քնքուշ է թվում
Ձորեր հայրենյաց...

Փռված եք անվերջ, հեռու և մոտիկ,
Լեռնալանջերին վեհ ու երկնաբարձ
Եվ չի հեռանում սիրտս ձեր մոտից
Ձորեր հայրենյաց...

Ձեզնից ամեն մեկն ունի պատմություն
Իմ ժողովրդի արյունով գրված.
Գրված են նրանք նաև իմ սրտում
Ձորեր հայրենյաց...

Կարոտ է սիրտս ձեր քարափներին՝
Ձեր արոտներին և ձեր ծով ծաղկանց:
Երանի ես ձեր բույրը լինելի
Ձորեր հայրենյաց...

1944 թ.

ԿԱՐՈՏԻ ԳԵՇԵՐ

Ա՛խ, այս գիշեր ձյուն է եկել,
Նստեմ ըստ ձրի մեր լեռներին,
Մայրս անքուն լաց է եղել,
Շալը առած կոր ուտերին:

Իջել է ցած սարից քամին,
Թակել դուռը, բացել երդիկ,
Հիշել է նա իր Վահանին
Նվ հեռավոր մի մեծ երկիր:

Այսօր որքա՛ն ձյուն է եկել,
Ծածկել անձիւր ստեղծերը,
Մայր, այս գիշեր քեզ եմ հիշել
Նվ հեռավոր մեր լեռները:

1942 թ.

Ծ Ո Ւ Խ

Աստղածվար երկնքի տակ մեր կապու՛ւյտ,
 Ե՛րբ առաջին ծուխն է ձգվել դեպի վեր,
 Ե՛րբ Մասիսը ծիածան էր նոր կապում,
 Հայրենի՛ ծուխ, ցանկացել են քեզ մարել:

Ու եղել են աշխարհացուցք բախումներ,
 Եղել է մահ և՛ կոտորած և՛ ավեր,
 Բայց նախնիքը մեր երբեք չեն ընկրկել,
 Հայրենի՛ ծուխ, որ բարձրանա դեպի վեր:

Ե՛վ կայծակը, և՛ որոտը ամպերի,
 Որ շաչում են մեր լեռներում արևկա՛,
 Դա ցասումն է հավերժատենչ մեր ազգի,
 Հայրենի՛ ծուխ որ դու միտս միշտ անմար:

Որ բարձրանա զիտակների պես զանգուր,
 Ամեն մարդու սրտին մոտիկ, սիրելի:
 Աչքի նման նվիրական ու մաքուր,
 Հայրենի՛ ծուխ, հարազատ իմ հայ շենի:

Ծնւթը, ծնւթը ամենաթանկ բանը մեր,
 Զարդն ու ոգին մեր քրտնաշան աշխարհի,
 Բազում դարեր, ծով արշուն ենք մենք հեղել,
 Հայրենի՛ ծուխ, որ քո շունչը չմարի:

Արդ ծխում ես, ծխում ես դու շարունակ,
 Դեպի երկինք, դեպ աստղերը լուսահեր:—
 Մաքուր, մաքու՛ր հանց մայրական լույս գիտակ,
 Հայրենի՛ ծուխ, բարձրանում ես դեպի վեր:
 1945 թ.

ԴՈՒ ՉՀԱՎԱՅՍԱՍ...

Եթե մի օր գա՛ն քեզ գանգատ անե՛ն,
Հովերը անո՛ւշ մեր զով սարերի,
Որ մոռացե՛լ եմ զգլանքներդ ամե՛ն,—
Դու չհավատաս, հող իմ հայրենի՛:

Եթե մի օր գա՛ն քեզ գանգատ անե՛ն,
Ջրերը զուլա՛լ մեր աղբյուրների,
Որ մոռացել եմ համբույրներ— ամե՛ն,
Դու չհավատաս, մայր իմ սիրե՛լի:

Իսկ եթե գալնան օրը արեկա՛հ,
Հեռո՛ւ մարտերից տխուր լուր բերի,
Ո՞ր ես քո փառքի—քեզ համար ընկա՛ն,—
Հավատա մայր իմ—հող իմ հայրենի՛:

1944 թ.

Ո Ր Դ ՈՒ Ս

Հրացավ այսօր քո երկու տարին,
Քո երկու տարին՝ իմ անուշ որդյակ,
Ցանկութեանս չափ կյանքդ երկարի,
Վաստ օր հետնեսես մեր արեւի տակ:

Հոգուս երկնքում դու աստղ լուսե,
Կենացս ճամբին դու անապակ ջուր.
Դու երդ տնտալս — գուրգուրանք ու սեր,
Բնիցս թռած առաջին թռչուն:

Ապրի՛ր, մեծացի՛ր առույգ իմ տղա,
Կաթիլ առ կաթիլ կյանքս կտամ քեզ.
Մեր տան մեջ ուրախ ծիծաղդ դնեմ,
Որ միշտ երջանիկ, ուրախ լինեմ ես:

Հրացավ այսօր քո երկու տարին.
Քո երկու տարին՝ իմ անուշ որդյակ.
Ծխածան ես վառ սրտիս կամարին —
Հոգուս ընդկրտուն մշտավառ ճրագ:
1944 թ.

Հիշում եմ ես քեզ անհո՛ւն կարտուով,
Արտերի միջով ձգված եմ ճամբա.
Անցնում ես էլի դու մեր տան մոտով,
Կանաչ ափերով ջրնջ ու արեկա:

Հիշում ես մի օր, մի վաղ առավոտ,
Դեպի մոտակա բլուրն ինձ տարար.
Աչքերիս մեջ հուր, ցանկություն, կարտու,
Եվ աշխարհն արար...

Լո՛ւյս էր, ա՛րև էր, հրճվանք էր տեղում,
Կանաչ էր, հով էր շրջապատն արար.
Աշխարհը խնդության ծով էր ինձ թվում
Աղջիկներն կարող...

Հիշում եմ ես քեզ անհո՛ւն կարտուով,
Արտերի միջով ձգված եմ ճամբա.
Ի՛մ ուղիքիդ, ի՛մ լույս առավոտ,
Մանկությանս պես քեզ չեմ մոռանա:
1946 թ.

* * *

Անցնում եմ ես ձեր տան մոտով,
Նայում եմ ձեր վրակ պատուհանին,
Բայց չեմ զգում էլ սիրո դող,
Զի բորբոքվում կրակը հին:

Տանն ես հիմա, ես այդ գիւեմ,
Սպասում ես գուցե դեռ ինձ.
Փակ է հիմա սիրտս քո դեմ,
Հոգուս վրա նստած թախիծ:

Տրորեցիր, տվիր քամուն—
Ինչ ունեի, բոլորն առար.
Կարծում էիր՝ ինչ խլեա գու,
Զի կարող եմ աշխարհն առար:

Անցնում եմ ես ձեր տան մոտով,
Նայում եմ ձեր վրակ պատուհանին,
Ե՛վ ուրախ եմ ե՛ւ անվրդով,—
Մոխրացել է կրակը հին:

1940 թ.

* * *

Բա՛րե, բա՛րե ձնծաղիկ
Տեսար երեսն արևի.—
Ձա՛ն, սիրունիկ իմ ծաղիկ,
Ես քեզ երբեք չեմ քաղի:

Դեռ չհալված ձյունը պաղ
Մայր հողից դու ելար դուրս,
Որ արևից անհապաղ,
Դու ստանաս կյանք ու լույս:

Բա՛րե, բա՛րե լույս ծաղիկ,
Տեսար երեսն արևի.—
Դե՛հ չմբսես ձնհալից,
Ես քեզ երբեք չեմ քաղի:
1945 թ.

Լեռան վեհ կըծքին, մի մեծ գյուղի տակ,
Կտրկաչում է միշտ մի զուլալ առվակ:

Նրա երգն անուշ, կարկաչն անթախիծ,
Վաղուց է ծանոթ և հարազատ ինձ:

Վաղուց է սարից թափով իջնում ցած,
Ափերին ծաղկունք ու վարդեր բացված:

Սիրում են մարդիկ առվակն այդ զուլալ
Եվ նրա ծաղկած ավերն հյուրընկալ,

Բայց ամենից շատ և անդին սիրով,
Լույս աղջիկներն են ասլրում առվակով:

Կեսօրից հետո երբ հանդից գան տուն,
Նրա լուսավոր ավերն են նստում՝

Լվանում իրենց ձեռները սիրուն
Եվ պատմում իրար թե ում են սիրում...

Իսկ առվակն առած գաղտնիքը նրանց,
Ասես ծափ տալով խոխոջում է ցած...

1943 թ

ԾԱՂԻՆՆԵՐ

(Կ. Լիսովսկուց)

Ո՞վ է լսել ծաղիկ ծաղիկ,
Քեզեռային ցուրտ զոտում,
Ուր լույսն ազոտ արեղակի
Հողին հաղիվ է հասնում:

Դեմն ընդարձակ շքեղ ջերմոց,
Հոտից մարդ է արքենում,
Իսկ քիչ հեռվում կարճ ու թղուկ,
Բարդիններն են աղմկում:

Քուն է մտել ճահիճը լեբի,
Ցուրտն է նեղում եղևնուն
Շվ տունդրայի քամին անեղ
Կողն է թակում աղակում:

Ես աչքերիս չեմ հավատում,
Մի պահ թվում է երազ, —
Դուռը ուրախ բաց եմ անում
Դեմս այգի է կանաչ:

Մենք հյուսիսը դուր չենք եկել,
Անցել այսքան հանապարհ,—
Անուշ բուրում է բեղեռը,
Որպես ծաղկած վառ հարավ:

Մատուտակն է այստեղ ծաղկում:
Թերթիկները ցողաշատ,
Այստեղ ծաղկանց մի աշխարհ կա,
Նույնիսկ կապույտ մանուշակ:

Շուրջս զույն-զույն վառ ծաղիկներ,
Հոտոտում եմ ու խնդում.—
Որտեղ ոք կա մարդն անվեհեր,
Ա՛խ, ինչեք նա չի անում:

Մ Ի Տ Խ Ր Ի Ր

Մի տխրիւր սրտիկ, մի հուզվիւր իզուր,
Վիշտը ամպրոպ է, կանցնի ամպի պես,
Կշողա դարձյալ երկինքդ լազուր
Մի տխրիւր սրտիկ թե հոգիդ սիրես:

Կյանքն արեւոտ, իսկ դու վառ դարուն,
Գարուն նորաբաց երանգներով լի.
Ծաղկունքով լեցուն քո կանաչ սարում,
Դեռ չի նորացել ոչ մի կանաչ ծիւր:

Մի տխրիւր սրտիկ, մի հուզվիւր իզուր,
Վիշտը ամպրոպ է, կանցնի ամպի պես,—
Ոչ թե տխրություն, այլ երգ եմ ուղում,
Ես երգ եմ ուղում. քանի ունեմ քեզ:

1941 թ.

ԾԵՃԱՆՆԵՐ

Գարնան սուրբն ծիծառներ,
Ձեզ թռչեցի հեռացաւ,
Թողի մենակ մորս ծեր
Եւ երազներն իմ անծայր:

Հիմա դարուն է նորից,
Հողն է ուրախ ու խնդուն,
Ձա՛ն ծիծառներ երգիլից,
Դուք մանուկ եք մորս տուն:

Գարնան ամեն դալու հետ,
Ես հիշում եմ երգը ձեր,
Ա՛խ, հիշում է մայրս էլ ինձ:
Գարնան անուշ ծիծառներ...

1941 թ.

ԴՈՒ ԱՅՆԴԱՆ ԼԱՎՆ ԵՍ

Դու այնքա՛ն լավն ես, դու այնքա՛ն գերու,
Դու վառ նազերով մի հովտաշուշան,
Եթե քեզ քաղեմ ես իմ երգերով,
Դու չես թառամի մինչև ուշ աշնան:

Դու այնքա՛ն լավն ես, դու այնքա՛ն գերու,
Ինչպես հղնիկը մեր զով սարերի,
Եթե քեզ բանդեմ հոգուս լաբերով,
Դու չեմ արտնջա, դու չեմ արտասվի:

Դու այնքա՛ն լավն ես, դու այնքա՛ն գերու,
Դու ճերմակաթի մի լույս աղափնի,
Նա քեզ եմ երգում որ երգս հոգեթով,
Քեզ պես գեղեցիկ, հպարտ սավառնի:

1945 թ.

ՆԱՍՏԻՆ

Գարուն է պայծառ և աշխարհը շին,
Վերադարձել է ծիծեռնակն իր բուն.
Սարերի ձյունը վաղուց է հալվել,
Երգում են ուրախ գետակն ու առուն:

Հագնել են կանաչ դաշտերը դուրան,
Ծաղկել է ձեր շին բակի վարդենին.
Եվ եթե մի օր նորից այցի գամ,
Որտեղ որոնեմ ես իմ Նվարդին:

Նույն են ձորերը և լեռները լուրթ,
Նույն է երկինքը զով ու կապուտակ.
Նույն է կարոտս ջինջ ու անհագուրդ
Ա՛խ, միայն նա է պառկած հողի տակ:
1945 թ.

* * *

Ա՛խ, ջուր կինեմ ու գնամ,
Գնամ շրջեմ ամենուր
Զբի նման հեռանամ,
Քո արիւրից զով, մաքուր...
Դու ծագկած դաշտ բուրսովես,
Մաղկունքով լի, անթառամ
Հասեմ, հոսեմ առհավետ,
Բայց միշտ արիւն քո մնամ...

1946 թ.

• • •
Ե՛կ ալապես գնանք,
Այս նեղ կածաճով.—
Ե՛կ վեր բարձրանանք
Անտառները դով:

Այնտեղ Զրեբ կան,
Աղբյուրները զուլալ.
Այնտեղ ոգին է
Թառած մայրության:

Դե եկ շուտ գնանք,
Ուրախ թե թեկ.
Թափումն անդորը է
Խաղաղ անտառի...

1946 թ.

ԳՆԱՅԻՒ ԱՂՋՈՒԸ

Վաղի՛ր գնացք, անցի՛ր գնացք ուր կուգես,
Եվ քաղաքներ, և՛ կայաններ, և՛ գյուղեր.
Այն աղջիկը դեռ ինձ երկար կհուզե,
Վաղի՛ր գնացք, անցի՛ր գնացք ուր կուգես:

Նա ուներ վառ ու անխափայլ սև աչքեր,
Զանգուրներով պատած հպարտ լայն ճակատ,
Մի հայացքով սիրտս այնպես նվաճեց
Եվ ինձ այնպե՛ս, այնպե՛ս թվաց հարազատ:

Բանում է նա առավոտից լրիկուն,
Երկաթուղու բանվորունին հասարակ.
Գեղեցկություն և իր ուժն է սպառում,
Որ շուտ հասնենք կայաքանից-կայաքան:

Վաղի՛ր գնացք, անցի՛ր գնացք ուր կուգես,
Եվ քաղաքներ, և՛ կայաններ, և՛ գյուղեր,
Այն աղջիկը դեռ ինձ երկար կհուզե,
Վաղի՛ր գնացք, անցի՛ր գնացք ուր կուգես:
1929 թ.

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

Երգել են քեզ պոետները սիրագորով
 Եվ երագել քո դարավոր կատարն անհաս:
 Գիտեմ ես էլ չեմ հասնի քեզ երգիս թևով,
 Դու քերթուքիան շտեմարան, դու հայ Պառնաս:
 Եվ միշտ աղբակն, մնա աղբակն՝ ողբ վեհապանծ,
 Մեր երգերում, մեր սրտերում միշտ անարատ,
 Գլուխդ վեր մինչև հեռու սասողերն հասած,
 Հոյատեսիլ—հայկապատկ իմ Արարատ:

1916 թ.

Գաբրիէն հողի պես մաքուր,
Գաբրիէն հողի պես բուրոյ
Գաբրիէն թողչանքն ունեո գո՛ւ
Ա՛րե ու լույս կյանք սիրոյ:
Գաբրիէն երկինք ես լազուր,
Դու գարունն ես, դու սիրուն:

1846 թ.

ԱՅՆՊԵՍ ՀՅՈՌԻ ԷՐ...

Լեռ էր, անտառ էր, վերելք էր անվերջ,
Մենք զնում էինք դեպ վեր երկուսով.
Լողում էր հոգիս կապույտ երկնի մեջ՝
Այնպես հեռու էր խաղաղ էր ու ու զով...

Բարձրացանք մինչև կառավար լեռան,
Ներքեում թողած ձորեր ու հովիտ,
Եւ միշտ վազում եմ որ հասնեմ նրան,
Իսկ նա խուսափող, թեթև որպես զիթ...

Շուրջն արև էր՝ անտառ էր թովիչ,
Անհուն բերկրությամբ սիրտս համակված:
Նայում եմ հեռու—հորիզոնին ջինջ
Հայացքիս մեջ հուր՝ սերը բռնկված:

Եվ մենք անհագուրդ իրար ենք նայում...
Խաղիկներն մեջ լույսով պռակված,
Լեռների վրա—բնության գրկում՝
Ծաղիկներն մեջ հոգիս արբեցած:

Լեռ էր, անտառ էր, վայրէջք էր անվերջ,
Իջնում ենք ներքև թև թևի սիրով,
Լողում էր հոգիս կապույտ երկնի մեջ,
Այնպես հեռու էր, խաղաղ էր ու զով:
1946 թ.

Գ Ս Ր Ո Ւ Ն

Ջրերն հորդում են. — այդ դու ևս գարուն,
Քեզ ճանաչեցի ևս քո ծիծաղից,
Վազում է գետը — երգում է առնւն,—
Յյդ դու ևս գարուն...

Սարից ցած իջան ջրերն արծաթե
Եւ կարկաչեցին որպէս ավառիք.
Ամպից ցած ընկաւ ջրի մի կաթիլ, —
Որպէս բիլ հակինթ...

1936 թ.

ՃԵՐՄԱՆ ԾԱՂԻՆԵՐ

Ճերմա՛կ, ճերմա՛կ ծաղիկներ,
Մանկությունից ինձ ծանոթ,
Դուք ստաջին իմ ընկեր,
Դուք մտերի՛մ, ծիծաղիս

Ամեն տարի կծաղկեք,
Կծիծաղեք կալերում,
Ճերմա՛կ, ճերմա՛կ ծաղիկներ
Կյանք առեք իմ երգերում:

1946 թ.

ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

Մանուկ հասակից սիրել եմ ես ձեզ
Սիրել եմ ես ձեզ աղբյուրներ զնգուն.
Ջրեր պաղպաղուն ինձ հման դուք հեզ,
Մանկությանս պես դուք պարզ ու ժպտուն:

Ես երբեք, երբեք, ձեզ չեմ մոռանա,
Իմ լսով, իմ անխոնջ, անլնց ընկերներ,
Այնպե՛ս կուզեի աղբյուրներ հիմա,
Սիրաս ձեր զուլալ երգով ամոքել:

Որպես մայրական առաջին համբույր,
Դուք քաղցր եք ու զով, հայրենի՛ ջրեր,
Ես ձեր եղբայրը, դուք ինձ համար քույր
Իմ հեռո՛ւ, հեռե՛ւ, իմ զով աղբյուրներ:

1946 թ.

ՀԱՅՐԵՆՆԱԲԱՆՂՁԷ

Բաղմաժխոր քաղաքի մեջ մի օտար,
Թերթ էր ծախում մի պատանի թխահեր
Մի օր ծանոթ իր ծերուկը մոտ եկավ
— Ապա տղաս, Հայաստանի թերթը բեր:

Առավ կարդաց... լցվեց արցունքն աչքերում,
Ու շնչաց կարոտաբաղձ «ալ հերկք
Տանջանքները տարագրված հայերու,
Վերադառնանք— գնանք դեպի հայրենիք»:

Ու դողացին թույլ ծնկները ծերունու,
Նա փուլ եկավ նստեց մայթին օտարի.
Որպես ափից դուրս շարաված մի ալիք,
Որ տենչում է դառնալ գերկը մայր ծովի:

«Ե՛կ ինձ մոտիկ հարազատս, եկ տղաս,
Ե՛կ, որ պատմեմ Հայաստանի մասին մեր,
Այնտեղ մեր ջերմ արևի տառի մեծանաս,
Այնտեղ դառնաս, որդյակ իմ, հայր ալիհեր»:

Քո տարիքը ես ունեի սիրելիս,
Երբ սուլթանը մեզ հալածեց երկրից դուրս:
Արդ ձմեռ է, ձյուն է իջել մազերիս,
Բայց ես դարձի, վերադարձի ունեմ հույս:

Այդտեղ գետեր ունենք կանաչ ափերով,
Զով աղբյուրներ, լճեր ունենք կապուտակ-
Զուլ՛լ, դուլ՛լ աչքերիդ պես անխռով,
Սրտիդ նման անհատնելի, անհատակ:

Ղեռներ ունենք կատարներով երկնաբարձ,
Ունենք ձորեր և հովիտներ արգավանդ.
Ունենք շաղոտ վարդանման ալգաբաց,
Հայրենական մեր հողերն են հնավանդ:

Ունենք հավքեր նախշո՛ւն, նախշո՛ւն թւերով,
Եվ առունքեր գլգլան ու մեղմահոս.
Մենք անտառնէր ունենք թափուտ այնպես փոյ՛
Կիզող ամառ աշունները մեղրածոր:

Լյառն այնտեղ է մեր սրբազան, անխռով,
Հարազատ է տմեն ինչ մեր երկնի տակ:
Հողմերն հուժկու, ամպերը լի շանթերով
Եվ մեր նախնյաց սրբություններն անխորտակ:

Այնտեղ մարդը քանասեր է ու արդար՝
Ունի այնտեղ հայրենի տուն ու տանիք.
Ես ու դուն ալ բարով տղաս անվթար,
Վերադառնանք—դնանք պիտի հայրենիք:

Մենք բնավեր հավքի նման ետ դնանք,
Վերադառնանք հյուսիսը բույնը հայրենի.
Տունը հայի այս աշխարհում քանի կանք,
Ոչ ոք կրնա այս անգամ զայն տվերի:

Ոչ ոք նրան չհասկացավ այդ պահին,
Ոչ ոք չզգաց թե ինչու էր երջանիկ.
Լոկ լաց եղավ նրա հետ հայ պատանին,
Լալով կանչեց՝ «հայոց դարձը հայրենիք»:

—Ապրե՛ս տղաս, հայրենիքում մեծնաս դուն,
Այդպե՛ս բարձր, բարձր կանչեւ Ալ հերիք,
Թող իմանան ամենքը ողջ աշխարհում,
Տաքագրված հայերու դարձն հայրենիք:

1946 թ.

Հողիս առած քիւնը արծժի,
Սալառնում է հարոտաբողձ,—
Դեպի կատարն արևածիւր,
Դեպի լեռը մեր երկնաբարձ:

Բայց հմայում, կանչում անվերջ
Ամեն կողմից կանչում են ինձ՝
Ձայներն ամեն հայրենատենչ
Սաբ ու ձորից:

Իջնե՛մ, իջնե՛մ կատարներից,
Իջնե՛մ ձեզ մոտ՝ արոտ ու արա
Ձի հազենա սիրտս քեզնից,
Հայրենի՛ հող իմ բերքառատ,
1946 թ.

ՄԱՅԻՍՅԱՆ ԱՌԱՎՈՑ

Այս առավոտ ողողողիցին սալ ու ձոր,
Ծաղիկներով ու վարդերով բյուրավոր:

Մայիսն եկավ՝ տեսքը հպարտ, հաղթողի,
Տվեց բուրմունք՝ հղիություն մայր հողին...

Կարկաչիցին հաղա՛ր առու, հաղա՛ր գետ,
Ժպտաց տրե ծաղիկներին ջրի, հետ:

Պճնաղարդից բնությունը մեր շալյո,
Հազավ նորից զգեստն իրա գեղափայլ:

Դարձան եկան թռչունների երամներ,
Որպես դարնան ու մայիսյան բամբուկ:

Եվ անցնելով հաղա՛ր-հաղա՛ր սալ ու ձոր,
Բերին իրենց երգը որպես դարնան ձոն:

Այնքան քաղցր և հաբաղատ է հնչում,
Վերադարձող կռուներին կրկառն...

Նրանց երգի ամեն դալալն ու հնչում,
Ընդունում եմ որպես դարնան թարմ ողջուն:

Շարա՛ն-շար՛ան թևիկներով հոգնաբեկ,
Դեռ գալիս են երամներով ու մեկ-մեկ:

Այս առավոտ ողողիցին սալ ու ձոր,
Թռչունների դալալներով բյուրավոր:

ԿԱՆՉՈՒՄ ԵՍ ԱՐԻ:

Ես միշտ հիշում եմ, կարոտում եմ քեզ,
Մտաբերում եմ քո դեմքը ջարի,
Կարոտներին պես հեռո՛ւ և անտես՝
Կանչում ես «արի»:

Շրջում ես հեռու, կանաչ արիերում,
Հայացքդ հառած ամեն անցորդի,
Սիրված երգի պես հանդրվանեցում,
Կանչում ես «արի»:

Ամեն ժամանակ, տանը, փողոցում,
Երբ պատում է ինձ շղթան խոհերի,—
Եռվո՛ւմ, շատ հեռվո՛ւմ, քո ձայնն եմ լսում՝
Երբեք ես չաչչեմ:

1943 թ.

ՃԱՆՍԱՊԱՐԱԴՆԵ

Օրորվում է, օրորվում է նավը ծովում,
 Ձի երևում բայց ոչ մի ափ և հեռաստան,
 Մի թուխ աղջիկ հայացքն հառած դեպի հեռուն
 երազում է կամարներով լույս Հայաստան...
 — Է՛ դատրիկ իմ, հայրենիքը հեռո՛ւ է շատ,—
 Ասում է իր հողը դարձող ծերն աղջկան,—
 Պիտի անցնենք մենք դեռ ծովեր, անցնենք ցամաք,
 Պիտի կտրենք մենք հովիտներ դեռ բերքառատ,
 Անգնդախոր անցնենք ձորեր, լե՛ռ բարձրանանք,—
 երբ ոտխռնի արծիվն հպարտ թևատարած,
 երբ լեռները հասնեն երկինք համատարած,
 երբ ժպտա մեզ Արագածը գլրկը բացած,
 երբ խոյանա երկինքն ի վեր լեռն Արարատ,
 Ոսկե ամպը հավերժական գլխին թառած,
 երբ հուրհրա հորիզոնում արևն առատ,
 նա կլինի Հայաստանը նոր կյանք առած:

1946 թ.

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆԻ ՊԵՍ...

Ի՞նչ լավ է, դուրսը երկինքը լազուր,
Բացվել են ուրախ ճամբեքը գյուղի.
Հողի գավակն է դեպի դաշտ վաղում
Կարոտ արևի...

Լիանո՛ւյս, բարի սերմնացանը վեհ,
Հանձնում է առատ իր սերմը հողին
Եվ աչքերն ուրպես հույսի դույզ ջանք
Հառած արևին:

Սա լիանավատ, սերմնացանի պես,
Հույզերս, ան, քեզ հանձնել կուզեի.—
Սերմնացանի պես, միշտ հավատալ քեզ
Ինչպես նա՝ հողին...

1946 թ.

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆԻ ՊԵՍ...

Ի՞նչ լավ է, դուրսը երկինքը լազուր,
Բացվել են ուրախ ճամբեքը գյուղի.
Հողի գավակն է դեպի դաշտ վաղում
Կարոտ արևի...

Լիանո՛ւյս, բարի սերմնացանը վեհ,
Հանձնում է առատ իր սերմը հողին
Եվ աչքերն ուրպես հույսի դույզ ջանքը
Հառած արևին:

Սա լիանավատ, սերմնացանի պես,
Հույզերս, ան, քեզ հանձնել կուզեի.—
Սերմնացանի պես, միշտ հավատալ քեզ
Ինչպես նա՝ հողին...

1946 թ.

ԳԱՐԵԱՆ ՊԵՍ

Զնդում է ուշախ անուշ ծիծաղով,
Գարունն ամենուր աշխարհի վրա,
Ծաղկում է կյանքը հազար ձեռքով —
Հազար գույներով ջերմ ու արեկա:

Գարուն է հոգիս, ողջ դռներն են բաց,
Թափվել են փողոց ծեր և երեխա:
Ինչ լավ է երբ ուր հեռվից կարոտած՝
Գարնան տես դուզված սիրեցյալը դա:

1946 թ.

ԱՅՆ ԲԱՐԱԿ ԱՌՈՒՆ...

Սկիզբ է առնում մեր կապույտ սարկը
Եվ կարկաչում ուրախ օրն ի բուն,
Այնպե՛ս կարրտով հմայում է ինձ,
Ա՛յն բարակ առուն, ա՛յն զուլալ առուն:

Շուրջը ծաղիկներ, կարստանք ու սեր,
Շուրջը գուրգուրանք և կյանք անհատնում,
Ասես երգ լինի անսկիզբ, անվերջ,
Ա՛յն բարակ առուն, ա՛յն զուլալ առուն:

Դառնյալ գիշերվա պես զարդ ու վճիտ,
Մանկությանս պես անդարձ ու հեռու...
Դեռ երազում է իմ զարձը խրճիթ,
Ա՛յն բարակ առուն, ա՛յն զուլալ առուն:

1946 թ.

Վ. Ե. Բ. Ա. Կ. Ա. Բ. Ձ

Ահա՛ նորից դարձա եկե,
Հեռուներից ձեզ կարոտած.
Խնդաց սիրտս այս առավոտ —
Որպես մանուկ թե՛ թե ու բաց:

Ինչո՞վ, ինչո՞վ ձեզ ողջունե,
Առավոտն ու վերադարձս,
Իմ ընկերներս գործաբանի
Նրդեք ուրախ, սրտանց, բարձր:

Կուզեմ այնքան արագ դառնան,
Քո անխնայն այս առավոտ,
Իմ բարեկամ, իմ մեքենա. —
Կանաչ ուղիս է արևոտ:

Որքան արագ ու շուտ անցավ,
Մեր բաժանման երկու տարին,
Ընկեր դարձավ ինձ հրացուն,
Եվ պողպատե սառը ուղին:

Կարծես հրեք դու չես փոխվել,
Էլի նույնն ես ինչ որ կայիր,
Իսկ ես աճել բոյ եմ քաշել,
Եվ բացվել եմ որպես մայիս:

* * *

Բարո՞վ Մանյա, բարո՞վ, բարո՞վ,
Քեզ էլ տեսա այս առավոտ.
Սիրտս զսպել էլ չեմ կարող,
Կարոտագին բարո՞վ, բարո՞վ:

ԱՐԱԳԻԼՆ ԵԿԱՎ...

Արագիլն եկա՛վ, արագիլն եկա՛վ,
Մեր հին բարեկամ՝ տարագիլն եկա՛վ:

Կանաչ կհագնեն շուտով դար ու դաշտ,
Աշխարհը ուրախ և արեւը հաշտ:

Կդնդա ուրախ ծիծաղը մանկանց,
Որպես կյանքի երգ, որպես այգաբաց:

Արագիլն եկա՛վ, արագիլն եկա՛վ,
Մեր լավ բարեկամ՝ տարագիլն եկա՛վ...

1946 թ.

ՋՆՆԲԸ ՀԱՆՎՆՅՈՒՆ

Ջնեբը հալվեցին, անուն կկլկաց,
Տառա թոնիրից հեռու է նեղել,
Բույրս սափորով պաղ ջրի գնաց,
Ախ, ես էլ դուրս գամ «դարուն է» կանչեմ:

Շրջեմ դար ու դաշտ.

Ժպտա ինձ ուրախ արևը մեր ջերմ.

Անխարդախ լինեմ, հոգիս լինի հաշտ,

• Որ խաղաղ սրտով «դարուն է» կանչեմ:

Ողջունեմ, սիրեմ հողին ու մարդկանց,

Ծաղիկների մեջ երգելով հանգչեմ,

Երբ գիշերն անցնի, լինի այգաբաց,

Արաբ աշխարհին «դարուն է» կանչեմ:

1946 թ.

ՊՈԵՄՆԵՐ ԵՎ ԲԱԼԼԱԴՆԵՐ

RECEIVED BY THE
LIBRARY OF THE
UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR
WASHINGTON, D. C.

ՊԱՐՏԻԶԱՆԸ

(Բալլադ)

Ա

Նախկին խաղաղ մի գյուղացի,
Մի կոլխոզնիկ հարվածային --
Դարձած ընկեր հրացանի,
Հեծած իրա մոխրագույն ձին,
Սլանում է միշտ գյուղից գյուղ --
Հայտնվում է հանկարծակի
Տարածելով ահ ու երկյուղ,
Խոր թիկունքում գերման զորքի:

Պայթեցնում է երկաթ գծեր,
Գնացքներ է նա խորտակում --
Մի ափսոսանք, բելուռուս ծեր՝
Տեսքով հսկա և անարկու...
Խուսափում են նրանից խիստ --
Զինվորները գերմանացի,
Ամեն գիշեր լուռ անհանգիստ
Սպասում են, որ գա անցնի...

Բ

...Մեկ էլ տեսար անհայտացան
Շտաբներից փաստաթղթեր,
Հանկարծակի հողս ցնդան,
Պահեստներն ու ավտո ցիստերն:
Գալիս է նա անակնկալ
Որտեղ նրան չեն սպասում,
Մտնում ուղած գյուղն ու ավան --
Որպես մրրիկ -- պայթած սամուռ:

Անընկճելի գործում է նա,
Եվ հալածում գերմանացոց:
Ամեն գիշեր ուր որ գնա՝
Տարածում է հրդեհ ու բոց:

Խլատ կատարեց գերմանացին,
Ամենուրեք կարգեց պահակ.
Դարձյալ սուրաց մսխրազույն ձին,
Քողած հրդեհ ու ավերակ:

Դ.

Շատ անգամ են տեսել նրան,
Զինվորները գերմանացի,—
Նկել անցել է անվարան,
Անտառներով անծայրածիր...
Ու մազվել է նրա վրա
Գնդակները տեղատարափ,
Բայց անցել է մսխրազույն ձին,
Տարածելով մահ ու սարսափ...

Դ.

Նշում է նա ամեն տեղից,
Դաշտից, ձորից, անտառից խոր.—
Ամեն բույժ հառնում հողից՝
Յասունալից ու ահավոր...

Ն

...Ու պատմում են նրա մասին,
Պատմում են զօր ու երեկո.
Արաբներն հեքլաթային,
Սարսափները, վախի ներքո:
«Որ նա մարդ է աներևույթ,
Անխոցելի մի արարած,
Երբ որ լջնի գլշերը մուխ
Սփռում է մահ ու կոտորած...
Որ ողի է բողբոջական,
Առած մարդու՝ ուռախ կերպար.—
Գործում է հար և խիստ դաժան
Խոր թիկունքում գերմանական»:

Ձ

Ու շրջում է շրույցը այս,
Գերմանական բանակում ողջ
Եվ սարսափը առած թևեր,
Մտնում ամեն բլինդած ու որջ:

Երբ որ նրանք պատժում են դեռ,
 Նրա մասին սարսափահար.
 Պատկերացնում են նրան մի դե...
 Անխոցելի... դյուցազնազարմ...
 Ամեն գիշեր ձիշտ նույն ժամին,
 Լսվում է խուլ մի դղրդոց
 Եվ բոլորը հաստատ գիտեն, —
 Որ այդ նա է՝ մարդը «անտես»
 Գալիս որսվես մահ, արհավիրք,
 Ամեն գիշեր անցնում այդպես...

է

Նախկին խաղաղ մի դյուցազն,
 Մի կոլտոզնիկ հարվածալին.
 Դարձած ընկեր հրացանի,
 Հեծած իրա մոխրագույն ձիւն.
 Սլանում է միշտ գյուղից գյուղ.
 Հայանվում է հանկարծակի՝
 Տարածելով ահ ու երկյուղ,
 Ոոր թիկունքում գերման դորքի...

Պայթեցնում է երկաթ դժեր,
 Գնացքներ է նա խորտակում.
 Մի ափահա քելոռուս ծեր
 Տեսքով հսկա ու ահարկու...
 Պուստիում են նրանից միշտ,
 Զինվորները գերմանացի
 Ամեն գիշեր լուռ անհանգիստ,
 Սպասում են, որ դա անցնի...

1942 թ.

ԲԱԼԼԱԳ ՀԱՏՈՒՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Ա. Սուրկովից)

1

Ջրից մթին է տալիս սառույցը Դոնի.
Հովտում դիակն է ցրալից սևանում:
Ջյունը արյունոտ
Եվ այդ ձյան վրա—
Պոչոր հետքեր կան դալլի
Դու այդ հետքերով արևմուտք դնա,
Մինչև Պոտսդամ նա քեզ կտանի:

Պոտսդամում հին,
Լճակի ափին,
Կա դերմանական հնամյա մի տուն,—
Դուցե կյանք ունի նա երեք դարի,
Ծառի ստվերում:
Հեռուներից,
Արևելքից,
Հեռքը դալլի
Քեզ այդ տունը կտանի:
Ջորս առախճաններ —
Եվ մի ծանր դուռ.

Գաղանն այդանդից է եկել դուռս:
Պղնձե մի շրջանակ փակված է դռան
Եվ վրան գրված՝
«Դսկտոր ֆոն Շրամ: Փաստաբան»:

Դուռը ճռնչա՛ց:
Ահա նա ինքը:
Գլուխն սպիտա՛կ,
Բեղերն սպիտա՛կ,
Աչքերը շարժուն —
Կուրծքը կլորած—

Լոջոյի պէս չանդ, լսըծուն:
Գալիս է նա, եղեգնացուպին աջ կողմից հենված:
Նրա կողքից լողում է տաս փթանոց ֆրաունը):
Գալիս են նրանք դանդաղ,
Կարևոր դերք ընդունած
Նվ դա իհարկէ պատճառն ունի իրա...

Նրանց որդին,
Նրանց տղան—
Կուռքը նրանց .
Զորս տարի է ինչ աշխարհն է նա նվաճում,
Դրանից է Ծրամն ստացել թափ ու կշիռ,—
(Գերմանիայում մարդիկ երբեք զուր չեն ասըրում):

Արեւելքումն է նրանց տղան: ՍՍ-ական զորամասում,
Ունի կոչում օբեր ֆելդֆելելի:
Եվ ետ ընկած արեւելքն է լուռավորում—
Այդ վայրերը արջաբնակ անտառներն:
Դրա համար որպէս անվախ և քաջ,
Ստացաւ երկու երկաթե խաչ:
Մերտը նրա ոչ սառույց է, և ոչ էլ քար,
Առաքինութիւնն ահա նրա—
Կապոցներ է ուղարկում տուն,
Հորը դրում քնքուշ նամակ,
Նրբ ազատ ժամ է ունենում,
Գծում է նա իր ասպազան:

Ընտրել շքեղ մի ագարակ
Պարարտահող Դոնի ափին,
Ուր պիտ հնչի լիզուն գերմանական.
Տանը մեջ, կաղնիների տակ դարավոր
Պիտ ծնվեն թոռներ: Ծեծի ֆոն պապաշան,
Ռուս ճորտերին քաղում և ալարկոտ:
Իսկ ֆրաունն պառավ պիտ օրորի,
Սիրով մեծագլուխ իր թոռներին:
Հարսը նրա՝ ճերմակ փափկամարմին,
Տանջելով հանի ռուս կանանց հողին:
Փա՛ռք քեզ գերմանական հին աստված,
Փա՛ռք քեզ, գրոսս զոյչկանդ
Ուռա՛...

1) Տիկին:

Պոստղամից մինչև Կրյուկովսկը հեռու է շատ,
 Երկար ճամբան քամիներին միշտ ենթակա
 Կրյուկովյան մի առավոտ,
 Ժամի վեցին ելավ շտապ—
 Խաչակիր ֆրիդրիխ ֆոն Շրամմը
 Առավոտ շուտ այդ խաչակիրը ֆելդֆելերին
 Վեր հանեցին բասերն անդ հրանոթներին
 Գոռ պայթյունից ցնդվեցին հիմքերը տան,
 Դուռս նետվեցին ապակիներն պատուհանի,
 Լույսը հանդավ ..
 Խոտի վրայից դաշտային ժանդարմը ոռնաց,
 Հրդեհ, հրդեհ...
 Ժամը վեցին, հանց լուսաբաց,
 Ռուսական թեժ վրեժը տեղացի
 Խաչակիրը բոլորից շուտ
 Եվ խիստ ճարպիկ,
 Սապոգներն իր հագավ արագ
 Գնդակներն տարավի ստի,
 Մահվան ահից
 Փախավ դյուղից,
 Եվ նրա հետ
 Կաղնիներն մոտ դարավոր,
 Հանկարծ եկավ ակնընդահան
 Ալտոմատչիկ Վլասը մեր գվարդիական
 Փրկեց ֆոն Շրամմը դայլի պես ոռնաց,
 Քաշեց մաուդերը. ձգանը սեղմեց,
 Գնդակը չար սաստիկ օտւեց
 Բայց անցավ դուրս
 Եվ որպեսզի վերջ տա հրեշին
 Խից Վլասը նրան ուսից.
 Գլորվեցին ձյան վրոսն ընկան
 Հավից ձյունը արյունից տաք
 Շինեղները արյունոտվան:
 Եվ խեղդելով իր թշնամուն,
 Պառկած տեղից նա ելավ վեր
 Վլասը մեր գվարդիական,
 Սրբելով իր քիթն ու բերան,
 Դիակի վրայով առաջ գնաց...

Զրից մթին է ապրիս սառույցը Դոնի,
 Տրտից զիական է հովտում սեանում.
 Զյաւնը արշունից կարմիր է թվում
 Եվ այդ ձյան վրա
 Խոշոր հետքեր կան դայլի:
 Դու այդ հետքերով արեւմուտք կերթաս,
 Նա քեզ կտանի մինչև Պոտսդամ:
 Հին Պոտսդամումն է
 Տունը ծանոթ—
 Ծառի սաղերում,
 Հեռո՛ւ, հեռվի՛ց,
 Արեւելքից,
 Մարտն ահեղաձայն
 Զի հասել այդ տան:
 Բայց դռներն են փակ:
 Ամեն օր, ավա՛ղ,
 Դոկտոր Շրամմը չի գնում ման գալու,
 Նա վեր է կենում առավոտները վաղ,
 Գիշերները վատ երազ է տեսնում...
 Արդուց չի գալիս կապոց կամ նամակ,
 Եվ դուրս է նստում պատուհանից փակ:
 Ինչո՞ւ նոր տարուն չեկա՞վ իր որդին,
 Հեռո՛ւ բերքառատ ափերից Դոնի...
 Հեկեկում է և պառավ Ֆրաուն՝
 —Մեին գոստ, մեին գոստ,
 Օ՛հ, մեին կինդ.
 Մեին լիբեր ֆրից:

Հառաչես թեկուզ և չհառաչես,
 Քո գայլի ձագը չի վերադառնա:
 Ռոնում է ահեղ, մըրիկն է պարում,
 Հովտում հեռավոր ֆրիցիդ վրա:
 Եվ քո և նրա երազները սին,
 Զյան տակ մնացին..
 Զեզ համար ճորտեր չեն լինի հլու՝
 Երեխաներ առա...
 Եվ չի շաչելու Ռուսիայի վրա
 Զեր պրուսական մարտին անխնայ:
 Ծանրության ներքո

Ձեն թեքվել երբեք ուտերը ոռւտի

Ձի հնչելու Ռուսիայում

Պրուսական ձեր լեզուն:

Ձեն վաղելու

Մեր առափնյա ոսկե ավազի վրա

Ձեր լակտաները, շնկ, հաստալրան:

Թափվող արյունը կազկանձող զայլի,

Թող ձյունը ներկի,—

Հասուցման մրրիկն արնահեղ —

Փչում է ահեղ ..

1912 թ.

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Ա

Ձգվում է վեր երթիկից,
 Ելնում է ծուխն հալաղատ,
 Հյուսիսընկալ ու կարեկից,
 Հայ խրճիթից մի անգարդ:

Հովիկն անուշ նաղանքով,
 Սկսվում է շեկ այգում.
 Մի կին կանգնած դռան մոտ,
 Մանուկներին է դիտում:

Եվ նայում է նա հեռուն,
 Հորիզոնին ամպամած:
 Ա՛խ, նա չեկավ, չեկավ տուն
 Զինվոր հայրիկը նրանց:

Թշնամու դեմ նա գնաց,
 Գնաց. որ շուտ ետ դառնար,
 Բայց լինչ եղավ, ո՞ւր մնաց
 Եվ լինչպես նա իմանար:

Ու մխո՛ւմ են, ու մխո՛ւմ,
 Սարերն հեռո՛ւ ամպամած...
 Արարատը գլխին ձյո՛ւն
 Թախծում է լո՛ւտ, հարազատ:

Բ

Հոգնած ու լուռ մի ճամբորդ,
 Պատերազմից ետ դարձած,
 Սրտում բաղձանք ու կարոտ
 Եվ երազներ ծվարած:

Քանի՞ տարի, քանի՞ օր,
Չէր եղել այդ վայրերում:
Ա՛խ, հայրենի՛ հանդ ու հող
Ինչքան անուշ եք բուրում:

Ոչ ոք, ոչ ոք չգիտեր,
Ո՞ր ապրում է, ո՞ր նա է,
Որ կռիւ՛ն է ու հաղթել
Հաղթանակով սրբի գա:

Ոչ ոք, ոչ ոք չգիտեր,
Ոչ դաշտե՛րը, ոչ ամո՛ւն՝
Ոչ էլ կի՛նը իր ջահել,
Որ նա այսօր կգա տուն:

Նայում է նա ամեն կողմ՝
Ամեն քաղի ու թփի.
Ասես անհայտ մի լեզվով
Բռնվել է զբույցի:

Հարազա՛տ են ու ծանոթ
Ամեն տերեւ, ամեն ծա՛ռ,
Ու կանչում են ճարի մոտ,
Արի՛, կարոտը մեր առ:

Ահա բարդին դովաշունչ,
Գեղեցիկ ու մտերիմ՝
Փշատենին անտրտունջ
Կանգնած ճամբի եղերքին:

Այնտե՛ղ, այնտե՛ղ, քիչ հեռվում,
Ամսակիւտակ լեռան մոտ,
Կա մի զուլա՛յ, սառն աղբյուր
Ափերը դո՛ւ, ավազո՛ւ:

Բայց ամենից շատ ծանոթ,
Բարակ ճամբան, է գերում,
Փռվում ինչպես լույս կարոտ
Այգի՛ններից մինչև տուն:

Արեւաշատ մի բակում,
Ուռենու տակ մի դալար,
Մտնուկներն են վազվզում,
Վիշտ ու ցավի դեռ օտար:

Հովիկն անուշ նաղանքով,
Սվավում է շեկ այգեում,
Մայրը կանգնած դռան մոտ
Մանուկներին է դիտում:

Շունը հաջեց այդ սրահին՝
Ցանկապատից դուրս թռավ,
Գնաց ընդդեմ եկվորի,
Բայց վարանեց՝ կանգ տալով:

Հետո գնաց, մոտ գնաց,
Նայեցին լուռ իրարու, —
Զգլեց շունը իր առաջ
Հավատալով և հիշու:

Արտասուքներ շողացին
Աչքերի մեջ եկվորի.
Նրանք երկուսն էլ լացին,
Իրար ծանոթ, սիրելի:

— Չալո՛, չալո՛. լավ ընկեր,
Չալո՛, խելո՞ք, Չալո՛ կաց.
Այդքա՛ն շատ ես կարոտե՛լ
Բարեկամիդ անմոռաց:

Վարանում էր նա մինչ այդ,
Կանկածում էր տան մասին,
Տանեցիներն արդյո՞ք կան.
Սպասում են իր դարձին:

Դեռ ասլընում են և դեռ կա՞ն,
Սպասում են դեռ իրեն.
Նվ օջախը հայրական
Անաղաղա է և դեռ շեն...

Գերմանական պատերա՛զմ,
Աղետալի ահալո՛ր.
Եվ Շուշանն էլ քիչ մնաց,
Պատերազմին դառնար զո՛ւ...

Բայց նա տոկաց, համբերեց
Չմոռացավ 'ամուսնուն.
Եվ հուսալիւ էտ լըեց,
Պատերազմից բերեց տուն:

Դ

Շունը նորից ետ դնաց,
Վազեց բակը նա կրկին,
Եվ ուրախ էր և հուզված,
Հավատարիմ կենդանին:

Ու հասկացավ կինն իսկույն,
Որ եկվորն է լավ ծանոթ.
Ջալո՛, Ջալո՛, բա՛րի շո՛ւն,
Ջալո՛, ո՞վ է գալիս տուն...:

Ու կարծես թե այլայլից,
Նախազգաց ինչ որ բան...
Բակի դռնից դուրս նայեց
Կարոտանքից շիտթված:

Նա նրան չէր սպասում,
Թվում էր դարձն անհնար,
Ապրում էր լուկ իր սրտում
Որպես կյանքի հենարան:

Եվ նա տեսավ ամուսնուն,
Արեւավառ, խտաղեմ.—
Որ գալիս էր դեպի տուն
Կովից հետո որպես տեր:

Եվ նա եկավ՝ մտավ ներս,
Գնաց կինը ընդառաջ—
Դուրսվալից ընդունեց,
Իր եկվորին կարոտած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Մայր իմ Հայաստան	5
Գարուն է հիմա	6
Հայրենի տուն	7
Շողշողաց կարմիր աստղը	9
Երգ	10
Լեռներում	11
Կազակները	12
Լենին	13
Մոր նամակը	14
Ռուսական քաղաք	15
Եվ մինչդեռ անպարտ կռիւղ թշնամին	16
Այստեղ դաշտ էր	17
Կյանք	18
Երբ ամեն անգամ մարտի էր դնում	19
Սպասիր ինձ	20
Հայրենի աշխարհ	22
Երազ	23
Երկինքը կապույտ	24
Սափրված ու կուշտ մի գերմանացի	25
Անծայր ստեպն է սառել	26
Փառք հերոսին	27
Հայրենիք	28
Մեռնող ձին	29
Սարյակի մասին	30
Ծով	31
Օ, ընկերս ձիուց ընկավ	32
Նորը շինեցին տան տեղն	33
Թամանյաններին	34
Մայրը	35
Հայաստան	36

Ես չեմ մեռնի	37
Այսօր	39
Մեր գրողը	40
Հաղթանակ	41
Որդիաբար	42
Ձկա լավը այն ծաղկից	43
Դեպի Բեռլին	44
Պարտեզում ուրախ վարդենին բացվեց	45
Երբ որ աբելը խփում է առն	46
Վերադարձի ճամբան	47
Շնորհավոր նոր տարի	48

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Հայրենի գյուղակ	51
Աշուն	52
Ձմեռ	53
Անշատում	54
Հուշ	55
Զորեր հայրենյաց	56
Կարոտի գիշեր	57
Դու չհաղատաս	58
Ծուխ	59
Որդու	60
Հիշում եմ ես քեզ	61
Անցնում եմ ես ձեր տան մոտով	62
Բարև, բարև ձնծաղիկ	63
Լեռան վեր կրճքին	64
Ծաղիկներ	65
Մի տխրիր	66
Ծիծառներ	67
Հիշում ես	68
Դու այնքան լավ ես	69
Նվարդին	70
Ախ ջուր լինեմ	71
Եկ այսպես գնանք	72
Գնացի աղջիկը	73
Արարատ	74
Գարնան հողի պես մաքուր	75
Այդպես հեռու էր	76
Գարուն	77
Ճերմակ ծաղիկներ	78

Աղբյուրներ	79
Հայրենաբաղձը	80
Հոգիս առած թեզերը արծվի	81
Մայիսյան առավոտ	82
Կանչում ես արի	83
Ճանապարհին	84
Սերմնացանի պես	85
Գարնան պես	86
Այն բարակ առուն	87
Զրույց անտառի հետ	88
Վերադարձ	89
Արագիլն եկավ	90
Ջներն հալվեցին	91

ՊՈԵՄՆԵՐ ԵՎ ԲԱԼԼԱԴՆԵՐ

Պարտիզանը	94
Բալլադ հատուցման մասին	97
Վերադարձ	102

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. գրադ.

220027266

1
9569 5 0.

168

